

ifous
FOKUSERAR

**FJÄRR- OCH DISTANS-
UNDERVISNING UR
ELEV PERSPEKTIV**

Gymnasieelevers uppfattningar av
när- och distansundervisning med
fokus på undervisningsklimat

Anna Åkerfeldt & Karin Hermansson, Ifous

Ifous rapportserie 2021:1

Stockholm, januari 2021

ISBN: 978-91-985537-0-3

Författare: Anna Åkerfeldt & Karin Hermansson, Ifous

Grafisk form & produktion: Per Isaksson

Ansvarig utgivare: Ifous

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa. I övrigt gäller copyright för författarna och Ifous AB gemensamt.

INNEHÅLL

Förord.....	5
Sammanfattning.....	7
Inledning och bakgrund	9
Resultat	13
Diskussion	41
Avslutande kommentarer	45
Referenslista	47
Bilaga: Frågorna som ställdes i enkäten.....	49

FÖRORD

På mindre än en vecka i mars 2020 gick nästan en miljon elever och deltagare i landets gymnasieskolor, vuxenutbildningar, yrkeshögskolor och högskolor över till fjärr- och distansundervisning för att därigenom bidra till minskad spridning av coronaviruset. Enorma insatser gjordes av elever, lärare och rektorer för att hantera en helt ny vardag. För att få veta mer om hur gymnasieeleverna uppfattade att undervisas på distans lät Ifous genomföra en enkätundersökning som besvarades av cirka 2 300 elever. Svaren presenteras i denna rapport.

Fjärr och distansundervisning var för några månader sedan småskaliga företeelser i grund- och gymnasieskola framför allt på grund av det restriktiva regelverk som kringgärdar dem. Forskningen inom området har därför varit begränsad, framförallt i en svensk kontext. Pandemin fortsätter och fjärr- distansundervisning kan nu även användas i grundskolan som verktyg för att hindra smittspridning. Det är inte orimligt att tro att dessa undervisningsformer kommer att användas i större utsträckning även efter det att pandemin har klingat av. Det finns därför all anledning att ta tillvara de erfarenheter som görs och bearbeta dem systematiskt. Ifous enkätundersökning är tänkt att vara ett bland många bidrag i det arbetet. Det är också viktigt att identifiera inom vilka specifika områden vi behöver mer forskning och fördjupad kunskap för att på bästa sätt kunna använda digital teknik i undervisningen som komplement till den analoga undervisningen. Det är bland annat det som görs inom ramen för Ifous FoU-program *Digitala lärmiljöer* där lärare och rektorer hos åtta olika skolhuvudmän arbetar tillsammans med forskare kopplade till Stockholms universitet och Åbo Akademi. Dessa samverkansparter har bidragit till finansieringen av enkätundersökningen som har genomförts av Anna Åkerfeldt som är programmets projekt- och processledare, och Karin Hermansson, FoU-ansvarig hos Ifous. Kodning av en del av de öppna enkätsvaren har gjorts av Jonatan Hermansson.

Avslutningsvis vill jag rikta ett varmt tack till alla elever som har svarat på enkäten. Att lyssna till elevernas upplevelser är viktigt om man vill förstå komplexiteten när det gäller att designa undervisning med hjälp av digital teknik. Förhoppningsvis kan denna rapport, med dess intressanta och många gånger både kloka och nyanserade elevsvar, ge vägledning i arbetet.

Stockholm i januari 2021

Marie-Hélène Ahnborg
VD Ifous

SAMMANFATTNING

I mars 2020 beslutades att landets gymnasieskolor skulle övergå till distansundervisning för att begränsa smittspridningen av det nya coronaviruset. För att få mer kunskap om gymnasieelevers upplevelser av denna omställning har Ifous genomfört en enkät som drygt 2 300 elever svarat på. Undersökningen är upplagd enligt en modell som mäter undervisningsklimat med hjälp av ett antal frågor kring hur eleverna uppfattar exempelvis sina lärares närvaro och stöd samt relationen till klasskamrater.

Resultaten visar att de flesta elever uppfattar sina lärare som närvarande och uppmuntrande, men att de är det i lägre utsträckning när de studerar på distans än i den vanliga skolsituationen. Många menar att det är svårare att få kontakt med och hjälp av sin lärare när de studerar på distans än i det fysiska klassrummet, vilket gör att de fastnar och tappar fokus. Det kan i sin tur vara ett skäl till att en del av eleverna upplever att de inte får lika mycket gjort som de annars får.

Sociala relationer är svårare att etablera och upprätthålla när undervisningen sker på distans än i det fysiska klassrummet. Det märks exempelvis genom att klart färre upplever att de samarbetar med sina klasskompisar på distans än i den vanliga skolan. Det är också betydligt fler som upplever sig vara ensamma när de studerar på distans än när de är i skolan som vanligt.

Killarna verkar överlag vara mer positiva till distansundervisning än tjejerna. De upplever inte sig lika ensamma som tjejerna, de uppfattar att diskussioner och grupparbeten fungerar bättre och de upplever i högre utsträckning att lärarnas instruktioner är tydliga. Elever som går ett högskoleförberedande program anser i

högre grad att de respekterar varandra i klassen, än de svarande elever som går yrkes- och introduktionsprogram. Elever som går årskurs 3 känner sig mer ensamma än de som går årskurs 1 och 2.

Samtidigt är det en komplex bild som framkommer, där det visserligen är fler än hälften som – ifall de kunde välja – helst skulle gå tillbaka till den vanliga skolan, och bara 20 procent som klart säger att de helst vill fortsätta på distans, men där många också pekar på både för- och nackdelar med båda formerna. De tycker till exempel att det är skönt att slippa långa resor och tidiga morgnar, eller att behöva tänka på hur man ser ut, men samtidigt saknar de både rutiner och kompisar. Att eleverna saknar sina kompisar var väntat men mindre väntat var att de saknar den struktur och rutin som de upplever att en skolvardag erbjuder. Att det är lättare att skilja på arbete och fritid var en aspekt som inte belystes i enkätfrågorna, men som flera elever påtalar i öppna svar. Flera skriver också att de skulle önska att de kunde ha en kombination av när- och distansundervisning.

I undersökningen framkommer att eleverna uppfattar klimatet i närundervisningen som mer gynnsamt än i distansundervisningen. Det visar sig bland annat i att eleverna uppfattar att de inte kan få stöd och hjälp när de behöver, vilket är en viktig förutsättning för att undervisningsklimatet ska uppfattas som positivt.

I delrapport 1 presenterades ett urval av de frågor som ställdes till eleverna. I denna slutrapport har redovisningen kompletterats med resterande frågor, samt en fördjupad analys av ett urval av dem.

INLEDNING OCH BAKGRUND

Med anledning av att landets gymnasieskolor under våren 2020 hölls stängda och i stället erbjöd undervisning på distans för att hindra smittspridningen av coronaviruset, har Ifous genomfört en enkätundersökning av gymnasieelevers upplevelse av “klassrumsklimatet” när undervisningen sker på distans i förhållande till lärare och klasskamrater.

Sedan våren 2019 driver Ifous forsknings- och utvecklingsprogrammet *Digitala lärmiljöer – Likvärdig utbildning med fjärr- och distansutbildning*. Inom programmet arbetar forskare tillsammans med lärare, rektorer och övergripande ledningsföreträdare hos åtta skolhuvudmän för att utforska och utveckla undervisning som sker via fjärr och på distans.¹ I det läge som uppkommit under vårterminen uppstod möjligheten och ett behov av att ta reda på hur elever i gymnasieskolan upplever den omställning den inneburit för dem i deras skolgång. Syftet var att ta reda på hur eleverna uppfattar att studera “som vanligt” jämfört med att studera på distans.

På grund av coronapandemin under 2020 har gymnasiet och vuxenutbildningen fått ställa om och bedriva fjärr- och distansundervisning. Tidigare forskning pekar på att det finns utmaningar när det gäller att etablera och upprätthålla relationer och kommunikation när undervisningen sker på distans. Den

fysiska närvaro som går att åstadkomma i ett fysiskt klassrum är svår att etablera i en digital lärmiljö. Även om de digitala möjligheterna för att hålla kontakt med nära och kära aldrig varit bättre och mer lättillgängliga än nu, är det svårt att etablera och upprätthålla kontakt med elever när undervisningen sker via en digital enhet.

Att skapa känsla av närvaro (eng. presence) i digitala lärmiljöer anses av flertalet forskare vara en viktig faktor när det gäller lärande och interaktivitet (se till exempel Lowenthal, 2009; Mykota, 2015). Avsaknad av närvaro kan ge en känsla av ensamhet och att man bara interagerar med ett digitalt system vilket kan leda till lägre motivation för skolarbetet. Tre aspekter visar sig vara viktiga för hur studenterna uppfattar den sociala närvaron i digitala system; 1) visa känslor och dela personliga erfarenheter, 2) vara engagerad, samt 3) skapa en gemenskap. Utöver dessa har Christen et al. (2015) lagt till vikten av visualisering för att skapa närvaro, till exempel att använda bilder eller foton på användarna i asynkrona diskussionsforum. Närvaro diskuteras ofta utifrån CoI-ramverk (Community of Inquiry; se Garrison & Akyol, 2013) där elevens upplevelser ses utifrån kognitiv, social och undervisningsnärvaro. Dessa tre delar ska inte ses som separata utan som sammanflätade. I gränssnittet mellan undervisning

---

¹ *Fjärrundervisning* kallas det när elev och lärare endast är åtskilda i rum men inte i tid. I *distansundervisning* kan lärare och elev vara åtskilda i både tid och rum. Åtskillnaden görs i Sverige medan man på de flesta andra håll i världen oftast endast talar om distansundervisning (distance education, online learning, flexible learning). I denna rapport väljer vi att använda uttrycket “studier på distans” då det omfattar både fjärr- och distansundervisning.

och den sociala närvaron skapas förutsättningar för ett gynnsamt klimat.

Kaufmann, Sellnow och Frisby (2016) undersökte hur klimatet påverkar studenternas lärande när undervisningen sker på distans. De menar att i närundervisningen, talas det ofta om klassrumsklimatets betydelse för lärandet och hur lärarna kan arbeta för att skapa ett positivt klimat som gynnar elevernas lärande. Forskning visar att för att skapa ett gott klimat behöver lärare till exempel visa på och skapa samhörighet i gruppen, ge kontinuerlig feedback, uppmuntra kamratbedömning och engagemang hos eleverna (Kaufmann et. al., 2016, s. 307). Det finns begränsat med forskning kring klimat när undervisning sker på distans. Därför designade Kaufmann et. al. (2016) en studie för att undersöka och utveckla ett verktyg för att undersöka hur studerande uppfattar klimatet när undervisningen sker på distans. Verktyget, *Online Learning Climate Scale (OLCS)*, kan beskrivas som ett ramverk som mäter: 1) lärarens beteende, 2) studenternas beteende och 3) kursdesign.

Dessa tre aspekter kan användas för att mäta klimatet i en elevgrupp när undervisningen sker på distans.²

BAKGRUND TILL UTVECKLINGEN AV VERKTYGET OLCS

I Kaufmanns et. al. (2016) studie gjordes fokusgruppsintervjuer med två olika grupper. Den ena gruppen bestod av fem studerande över 18 år, som tidigare deltagit i minst en online-kurs. Den andra gruppen bestod av fem lärare och experter inom distansutbildning. De två fokusgrupperna diskuterade klimatet online och de fick också en utskrift av verktyget som de diskuterade under respektive fokusgruppsamtal. Utifrån fokusgruppsintervjuerna ändrades

verktyget och testades sedan på 236 studenter som gick första året inom högre utbildning. Resultat av studien visade att ramverket hade hög tillförlitlighet och mätte det som det var avsett att mäta, det vill säga online-klimatet med avseende på lärarens beteende, studenternas beteende och kursdesignens betydelse.

Ett särskilt intressant resultat från studien var lärarrollens centrala betydelse. Framgångsfaktorer för att skapa ett gynnsamt klimat online var tydligt relaterade till lärarrollen. Det handlade bland annat om att vara tillgänglig och finnas där för att ge stöd och visa sympati. När det gäller kursmaterial och instruktioner behöver dessa vara tydliga. Förväntningarna på studenterna bör vara explicita och tekniken som används måste fungera och vara användarvänlig (Kaufmann et. al., 2016). De ovan nämnda framgångsfaktorerna är troligen inga nyheter för lärare som undervisar i ett fysiskt klassrum, men hur dessa faktorer kan ta sig uttryck när undervisningen sker på distans är en delvis annan fråga som behöver belysas. I den här studien undersöks hur elever i gymnasieskolan upplever klassrumsklimatet när undervisningen sker på distans.

ELEVERS UPLEVELSER AV DISTANSSTUDIER

I Sverige finns inga studier som tidigare undersökt frågan om hur elever upplever klimatet när undervisningen sker på distans. I och med covid-19-pandemin har dock några studier gjorts som kan relateras till föreliggande undersökning. Sveriges Elevkårer, en ungdomsorganisation med medlemmar på gymnasieskolor i hela landet, genomförde under våren 2020 en enkätundersökning av medlemmarnas uppfattning om hur det fungerar att studera på distans.³ Resultaten visar bland annat att

2 Ramverket baseras på två tidigare utvecklade verktyg; *Classroom Communication Connectedness Inventory* utvecklad av Dwyer et al. (2004) och *Classroom Climate Scale* utvecklad av Gokcora (1989).

3 Rapporten från Sveriges Elevkårer finns här (länk från juni 2020): <https://sverigeselevkarer.se/media/1860/undersokning-gymnasieelevers-distansundervisning-under-coronakris-2020.pdf>

arbetsmiljön varierar mycket och att många upplever ensamhet. Eleverna framförde också att det är svårt att visa vad man kan på distans, och man oroar sig för hur prov och examinationer ska fungera. I enkäten framkommer också att eleverna upplever att deras motivation är lägre när de studerar på distans och att lärarna ger dem fler arbetsuppgifter. En majoritet av eleverna i undersökningen upplever ändå att distansundervisningen fungerar över lag bra. Sveriges Elevkårers enkät undersöker enbart hur eleverna upplever att studera på distans och frågorna är övergripande och täcker stora områden. Lunds kommun genomförde under nedstängningen av gymnasieskolan våren 2020 enkätundersökning för att undersöka var eleverna uppfattar som bra eller dåligt med distansundervisningen (Granbom, 2020). Granbom (2020) använde Skolinspektionens enkät och en specialenkät som utformades baserad på denna. Urvalet bestod av elever som gick Naturvetenskapsprogrammet (Skolenkäten besvarades av 353 elever, specialenkäten av 295 elever). Granboms (2020) undersökning visade att eleverna inte utnyttjade möjligheten att ta kontakt och boka personliga möten med läraren. Vidare visar undersökningen att eleverna uppfattade att deras delaktighet och inflytande försämrades när studierna sker på distans vilket Granbom (2020) menar inte är något anmärkningsvärt då lärarna hade fokus på att få undervisningen att fungera när omställningen skedde över en natt. Dock menar Granbom (2020) att elevernas delaktighet och inflytande behöver tas i beaktande och utvecklas vidare när undervisningen sker på distans. Niemi och Kousa (2020) undersökte elevers och lärares uppfattningar om distansstudier genom en enkätundersökning som de fick svara på fyra gånger under perioden mars till maj 2020. Överlag var eleverna positiva till distansstudierna, men eleverna

upplevde att grupparbeten inte fungerade och att de var dåligt organiserade av lärarna.

Resultatet visade även att (Niemi & Kousa, 2020) eleverna uppfattade en ökad arbetsbörda när studierna bedrivs på distans.

Internetstiftelsens årliga undersökning *Svenskarna och internet 2020* tillfrågade gymnasieelever om deras upplevelser av distansundervisning. 170 gymnasieelever⁴ deltog i undersökningen varav 62 procent av eleverna svarade att de föredrar undervisning i ett fysiskt klassrum framför undervisning på distans. Fyra av tio uppgav att de anser att deras lärande blir lidande när undervisningen sker på distans.

I Ifous enkätundersökning används OLCS-skalan för att jämföra elevernas upplevelse av att gå i vanlig skola med att studera på distans. Syftet är att belysa elevernas uppfattningar om hur de upplevde att studera på distans utifrån den situation som uppstod i våras då alla gymnasieskolor i Sverige stängdes och undervisningen skedde på distans.

OM UNDERSÖKNINGEN

Enkäten är utformad efter Kaufmanns et. al. (2016) verktyg *Online Learning Climate Scale* (OLCS) som beskrivs ovan. Eftersom OLCS är utvecklad för högre utbildning har den modifierats något, och frågor har lagts till för att anpassas till kontexten och syftet. Den tredje aspekten i ramverket, kursdesign, har tonats ner då det har varit svårt att undersöka enskilda kurser på det sätt det är utformat i ramverket. I stället har frågorna riktas mot elevernas erfarenheter av att gå i gymnasieskolan.

Information och länk till enkäten skickades till de av Ifous 135 medlemmar som är skolhuvudmän, såväl kommunala som fristående, med en inbjudan att distribuera den till gymnasieelever i respektive organisation. Ifous informerade också om enkäten på sin webb-

---

4 Se Internetstiftelsen (2020), s. 146, Diagram 9.1 samt kapitel 9, Digital utbildning.

plats och i sociala medier (Twitter, Facebook och LinkedIn). Det första utskicket gjordes den 21 april 2020 och sista svarsdagen var den 12 maj 2020. Det innebär att när inbjudan att besvara enkäten skickades ut hade eleverna i gymnasieskolan studerat fem veckor på distans.⁵ Med detta sätt att bjuda in går det inte att veta hur många som fått länken, men totalt inkom 2 306 svar.

Först fick respondenterna 24 frågor om hur de uppfattar relationen till sina lärare och klasskamrater när de går i skolan som vanligt. Därefter upprepades frågorna, men nu handlade de om upplevelsorna av att studera på distans. En femgradig skala användes för alla frågor: *Håller helt med, Håller med i hög grad, Håller delvis med, Håller i låg grad med, samt Håller inte alls med*. Därutöver fanns alternativet "Vet ej" på alla frågor.

Fyra frågor lades till för att ytterligare undersöka hur eleverna uppfattar att studera på distans. De handlade om vad eleverna uppfattar som svårast respektive vilka möjligheter det ger när undervisningen sker på distans.⁶ Vidare ställdes frågan kring om de har en miljö där de kan sitta och arbeta med sina studier. I den sista frågan ville vi ta reda på om eleverna föredrar, att läsa på distans eller gå tillbaka till sin vanliga skola. I anslutning till den frågan kunde eleverna motiverar sitt svar vilket en överväldigande majoritet valde att göra. I en avslutande fråga hade eleverna möjlighet att dela med sig av sina tankar som inte framkommit i frågorna som de svarat på. Hela enkäten finns i bilaga 1.

I den här slutrapporten presenteras enkätundersökningen i sin helhet vilket betyder att delrapportens resultat⁷ är inkluderade.

---

5 Gymnasieskolorna rekommenderades stängning den 18 mars 2020.

6 Vi valde att använda formuleringen "studera på distans" i enkäten eftersom det kan omfatta både fjärr- och distansundervisningen.

7 Delrapporten publicerades i juni 2020, <https://www.ifous.se/digitala-larmiljoer-likvardig-utbildning-med-fjarr-och-distansundervisning/>

RESULTAT

VILKA HAR SVARAT PÅ ENKÄTEN?

Totalt svarade 2 306 gymnasieelever på enkäten. Av dessa var 57 procent tjejer och 41 procent killar. Elever från hela landet har svarat. Den geografiska fördelningen ser ut på följande sätt: 33 procent från Norrland,⁸ 24 procent från Svealand och 39 procent från Götaland.

De flesta elever som valt att svara på enkäten går första eller andra året, medan något färre går år tre. En majoritet, 70 procent, av de svarande går ett högskoleförberedande program.

Nästan alla, 96 procent av de svarande eleverna, uppger att de inte tidigare studerat på distans. De fyra procent som har erfarenheter av att studera på distans uppger att de har gjort

det för att de har bott utomlands, läst moderna språk, tagit längre lov eller varit sjuka under en längre period och därför studerat på distans.

ELEVERNAS UPPFATTNINGAR OM SIN KONTAKT MED LÄRARNA

Majoriteten av de svarande eleverna uppfattar sina lärare som uppmuntrande och öppna personer såväl på distans som i den vanliga skolvardagen. Samtidigt anser många elever att kontakten med lärarna försämrats när undervisningen sker på distans och det är en större andel som anser sig ha svårt med att få kontakt med läraren när de behöver stöd.

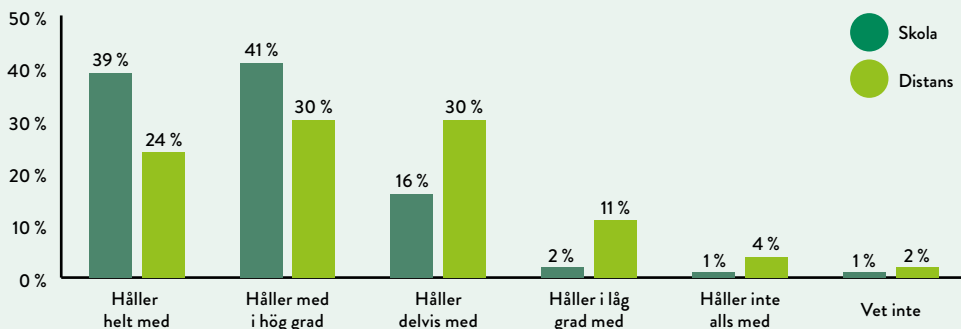
Åtta av tio håller i hög grad eller helt med om att när de går i skolan som vanligt är deras

Tabell 1. Antal svarande uppdelat på kön, typ av gymnasieprogram och årskurs.

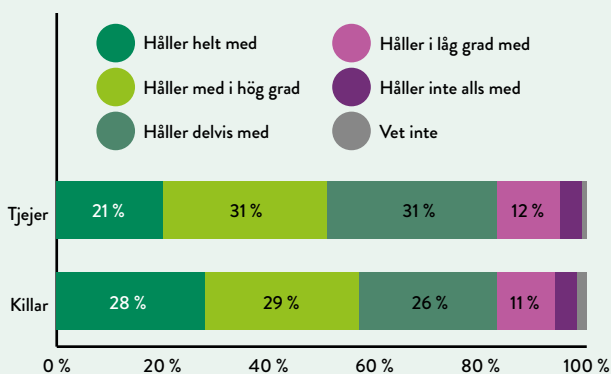
		Kille	Tjej	Vill inte ange kön	Totalt antal svarande
Gymnasieprogram	Högskoleförberedande program	624	982	19	1625
	Yrkesprogram	276	284	4	564
	Introduktionsprogram	18	26	2	46
	Vill inte ange program	29	31	11	71
Årskurs	Första året	398	504	15	917
	Andra året	345	502	5	852
	Tredje året	193	293	6	492
	Vill inte ange år	11	24	10	45
	Totalt antal svarande	947	1323	36	2306

8 De flesta av de elever som svarat kommer från Hälsingland.

Figur 1. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag att mina lärare är nåbara när jag behöver stöd. De procentandelar som anges i rapportens stapeldiagram avser andel av alla svarande, totalt 2306 elever.

Figur 2. När jag studerar på distans uppfattar jag att mina lärare är nåbara när jag behöver stöd.

lärare nåbara och kan ge det stöd som behövs. Andelen som instämmer sjunker när frågan handlar om att gå i skolan på distans, men fortfarande tycker en majoritet (54 procent) att deras lärare finns där när de behöver dem. 15 procent av eleverna upplever dock att de *inte* kan nå sina lärare när de behöver stöd, vilket är fem gånger fler än den andel som känner likadant i den vanliga undervisningen.

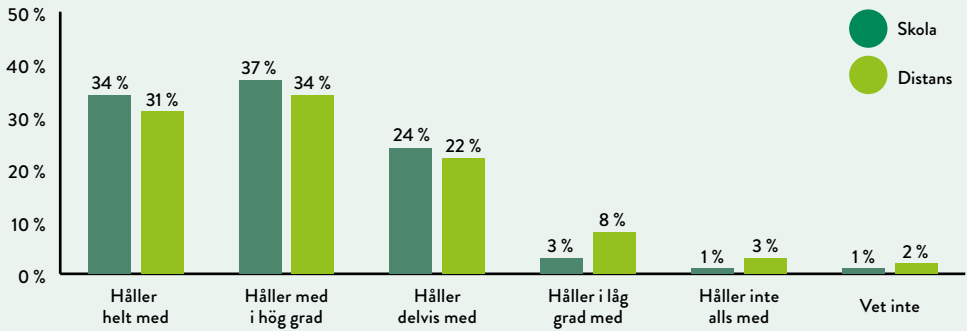
Tre av tio väljer mittenalternativet, det vill säga de håller delvis med. Det är ett svar som kan tolkas som att närheten varierar mellan lärare och lektioner, eller att de känner

sig osäkra på hur lätt det egentligen är att nå lärarna.

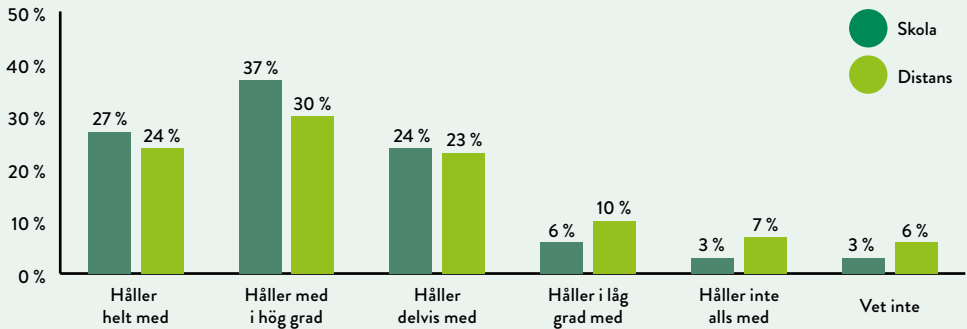
Något fler killar (57 procent) än tjejer (52 procent) upplever att deras lärare är nåbara när de behöver stöd i distansstudierna (se figur 2). Skillnaden mellan olika årskurser är liten och inte signifikant.

De flesta uppfattar också sina lärare som uppmuntrande, och även om skillnaden mellan den vanliga skolsituationen och distansundervisningen inte är lika påtaglig som i frågan om närhet är mönstret detsamma. 71 respektive 65 procent håller helt eller delvis med om

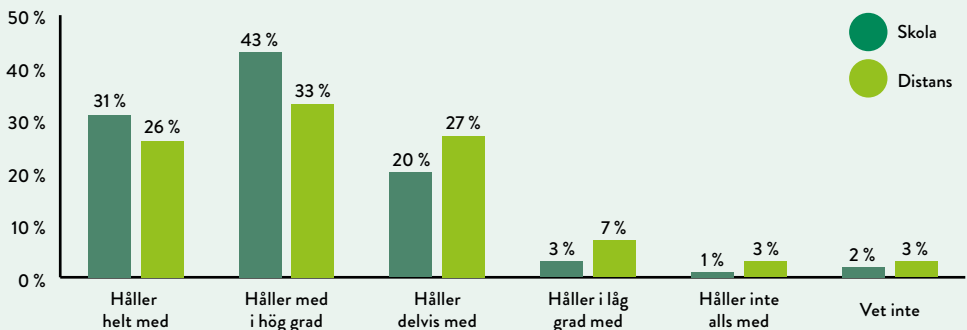
Figur 3. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag att mina lärare är uppmuntrande.

Figur 4. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag mina lärare som öppna personer.

Figur 5. Baserat på mina erfarenheter av att gå i gymnasieskolan som vanligt respektive studera på distans upplever jag att lärarna är närvarande och lyhörda.

påståendet. Andelen som *inte* upplever sina lärare som uppmuntrande när de går i skolan som vanligt är endast fyra procent, medan det är elva procent, alltså nästan tre gånger fler, som inte uppfattar lärarna som uppmuntrande när de studerar på distans (se figur 3). Drygt 20 procent väljer mittenalternativet, det vill säga de håller delvis med.

Ett likartat mönster syns i en fråga om hur öppna lärarna är – om de är villiga att dela med sig av sin person och sina erfarenheter. En klar majoritet håller med om att lärare är öppna personer, och skillnaderna är ganska små mellan den vanliga skolsituationen och distansundervisningen.

Utöver frågorna om elevernas kontakt med sina lärare när de går i skolan som vanligt respektive på distans, ställdes frågor om deras helhetsuppfattning av lärarnas lyhörddhet och närvaro, baserat på erfarenheter av att “gå i gymnasieskolan” respektive att “studera på distans”, se figur 5.⁹

En klar majoritet upplever sina lärare som närvarande och lyhörda oavsett om frågan gäller gymnasieskolan som helhet (74 procent) eller om att studera på distans (59 procent). Tio procent upplever *inte* att lärarna är närvarande och lyhörda på distans, vilket är mer än dubbelt så många som de som tycker detsamma i vanliga fall (fyra procent håller med i låg grad eller inte alls).

Det är tydligt fler som väljer mittenalternativet, det vill säga delvis håller med om att lärarna är närvarande och lyhörda, när frågan handlar om erfarenheter av gällande distansundervisning jämfört med när det handlar om gymnasieskolan generellt (27 respektive 20 procent). Det skulle kunna tyda på att skillnaden mellan olika lärare upplevs som större när de är på distans än i den vanliga skolan.

ELEVERNAS UPPFATTNINGAR OM LÄRARNAS UNDERVISNING

Nästa uppsättning frågor handlar om hur eleverna uppfattar att lärarens undervisning och hur de hanterar situationen i klassrummet respektive på distans. Har de kontroll, och verkar de oorganiserade? Är instruktioner och förväntningar tydliga?

Två av tre elever (66 procent) upplever att deras lärare, när de går i skolan som vanligt, “har kontroll när vi diskuterar i klassrummet”, medan bara åtta procent menar att de *inte* har det, se figur 6. På distans, däremot, är det färre än hälften, 46 procent, som i hög grad eller helt instämmer i att lärarna har kontroll över diskussionen. Över 20 procent håller inte med alls eller i låg grad. I stort sett lika många håller delvis med om att lärarna har kontroll över diskussionen, oavsett undervisningsform. I denna fråga är det fler än i frågorna om närbarhet och uppmuntran som svarar “vet ej”. Många väljer också mittenalternativet “håller delvis med”. Detta skulle kunna tyda på att det är svårt att bedöma lärarnas arbete, att det varierar mycket mellan lärare och lektionssituationer, eller att eleverna är osäkra på vad frågan avser. Vidare kan det vara så att eleverna inte diskuterar i någon större omfattning när undervisningen sker på distans och därför har svårt att uttala sig.

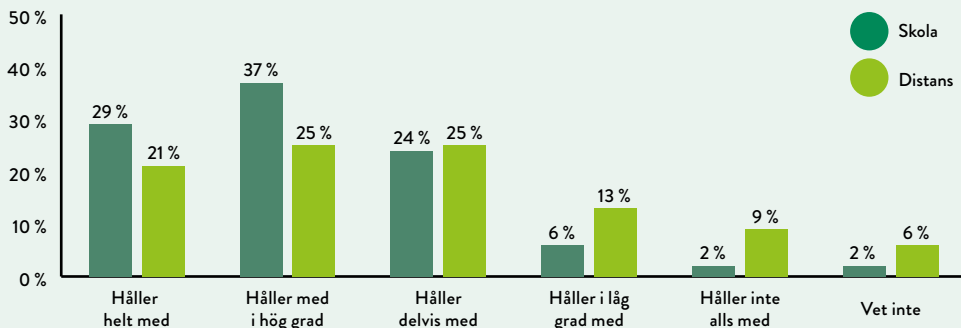
I likhet med frågan om huruvida lärarna är nåbara är det signifikant fler killar än tjejer som tycker att lärarna har kontroll; 50 respektive 44 procent håller med helt eller i hög grad, se figur 7.

De som går tredje året instämmer i lägre grad än övriga i att lärarna har kontroll över diskussionen i klassrummet. 67 procent av dem instämmer helt, i hög grad eller delvis jämfört med 72 respektive 75 procent av ettorna och tvåorna.

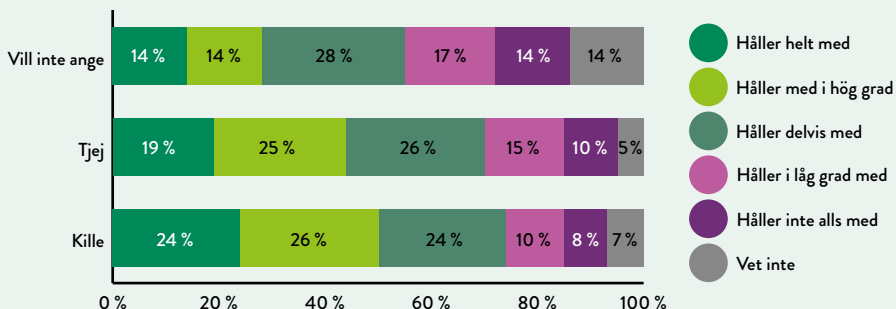
Skillnaderna mellan vanlig undervisning och distansundervisning tycks vara mindre när det

9 Fem frågor om helhetsperspektiv på att gå i gymnasieskolan respektive att studera på distans ställdes i respektive block om frågor om att gå i skolan “som vanligt” respektive “på distans”. Se bilaga 1 för fullständig redovisning av enkätens utformning.

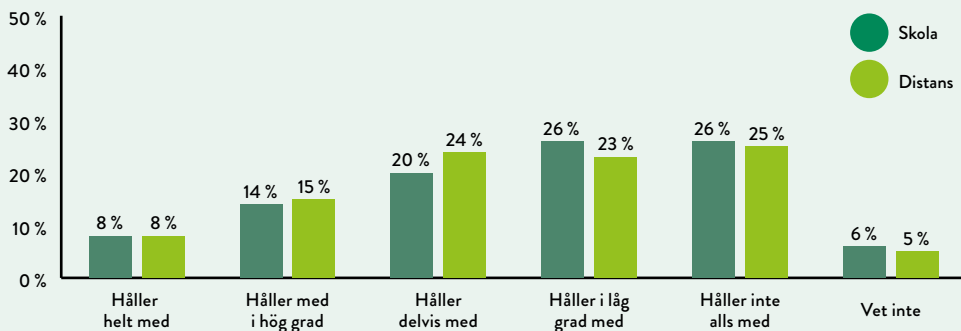
Figur 6. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag att mina lärare har kontroll om vi diskuterar i klassrummet.

Figur 7. När jag studerar på distans uppfattar jag att mina lärare har kontroll om vi diskuterar i klassrummet.

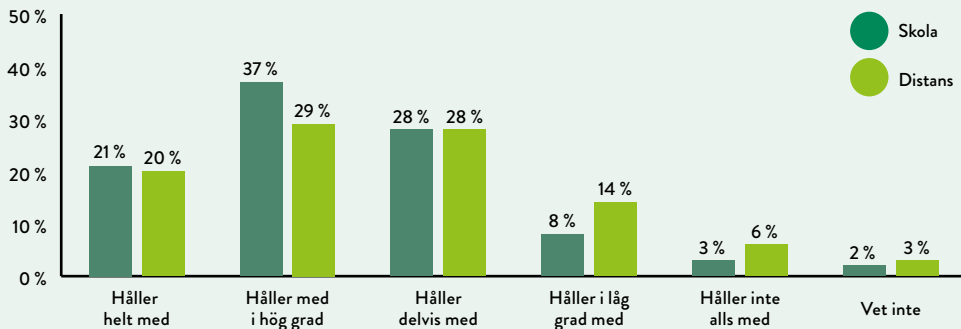
Figur 8. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag mina lärare är oorganiserade.

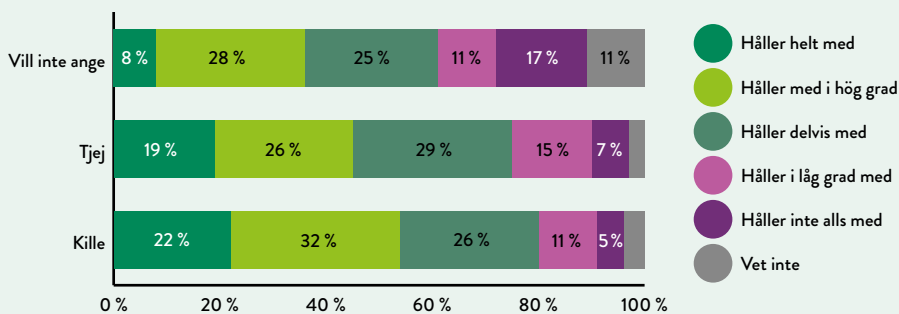
kommer till elevernas upplevelse av huruvida lärarna är oorganiserade. I stort sett lika många instämmer helt (åtta procent) eller i hög grad

(14 respektive 15 procent) i ett påstående om att deras lärarna verkar oorganiserade, oavsett undervisningssituation, se figur 8. Ungefär hälft-

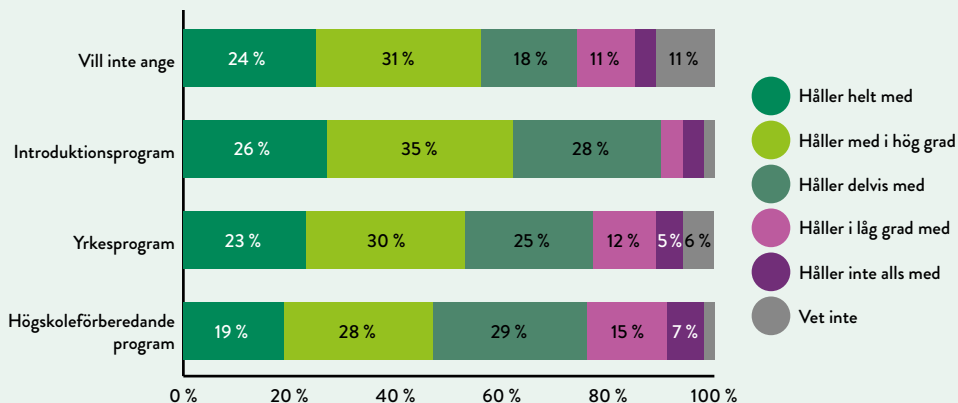
Figur 9. Baserat på mina erfarenheter av att *gå i gymnasieskolan* respektive *studera på distans* upplever jag att förväntningar på mig har varit tydliga i de kurser jag gått.

Figur 10. Baserat på mina erfarenheter av att *studera på distans* upplever jag att förväntningar på mig har varit tydliga i de kurser jag gått.

Figur 11. Baserat på mina erfarenheter av att *studera på distans* upplever jag att förväntningar på mig har varit tydliga i de kurser jag gått.

ten, 52 respektive 48 procent, håller i låg grad eller inte alls med om att deras lärare skulle vara oorganiserade – vare sig i den vanliga eller distansundervisningen.

Skillnaderna är små även när det kommer till uppfattningar om hur engagerade lärarna är i kursen. De allra flesta uppfattar sina lärare som engagerade oavsett om de går i skolan som vanligt eller studerar på distans. Endast några enstaka procent menar att lärarna är oengagerade.

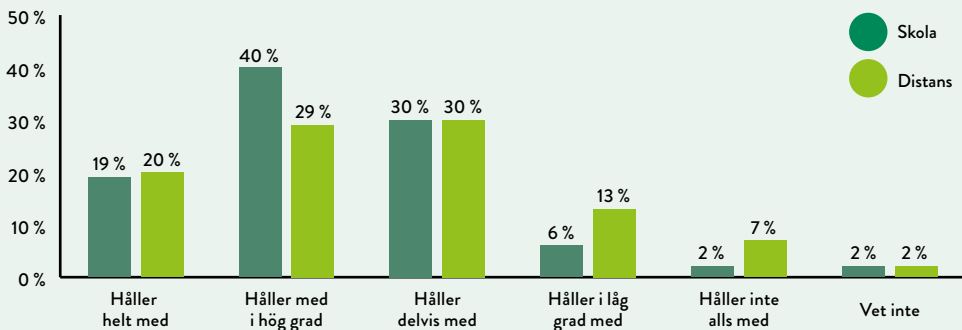
Eleverna ombads också att, baserat på sina erfarenheter av dels att gå i gymnasieskolan och dels att studera på distans, ange om hur de upplever lärarens tydlighet gällande

förväntningar på dem samt om de instruktioner de får för uppgifter över lag är tydliga, se figur 12.

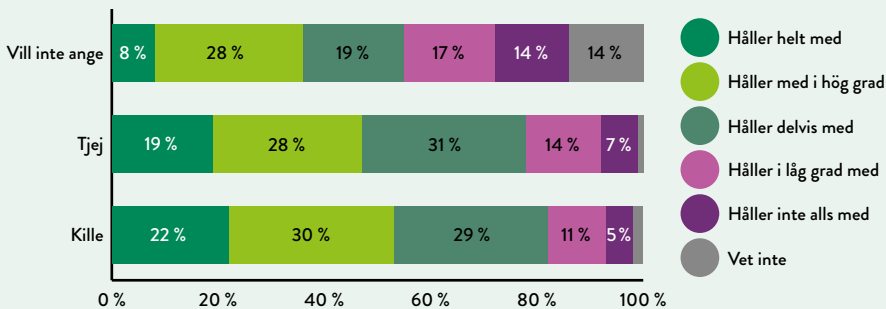
Också i en fråga om förväntningar framgår att eleverna uppfattar lärarna som lite mer otydliga när undervisningen sker på distans. Nästan 60 procent håller helt eller i hög grad med om att förväntningarna på dem är tydliga baserat på erfarenheter av att gå i gymnasieskolan som helhet. När frågan däremot handlar om erfarenheterna av studier på distans sjunker andelen till 49 procent. 20 procent har *inte* erfarenheter av tydliga förväntningar i undervisning som sker på distans.

Baserat på erfarenheter av att studera på distans

Figur 12. Baserat på mina erfarenheter av att gå i gymnasieskolan respektive studera på distans upplever jag över lag att instruktioner för uppgifterna är tydliga.

Figur 13. Baserat på mina erfarenheter av att studera på distans upplever jag över lag att instruktioner för uppgifterna är tydliga.

upplever fler killar (54 procent) än tjejer (45 procent) att förväntningarna på dem har varit tydliga. Det är också fler av de som studerar på introduktionsprogram (61 procent) som upplever förväntningarna som tydliga än de som studerar på högskoleförberedande program (47 procent), se figur 11. Däremot är skillnaderna mellan årskurserna små.

60 procent håller med om att instruktioner för uppgifter är tydliga baserat på erfarenheterna av att gå i gymnasieskolan. Knappt hälften instämmer baserat på erfarenheterna av att studera på distans.

Skillnaderna mellan olika grupper av svarande är i denna fråga små. Killarna uttrycker dock i något högre grad än tjejerna att de upplever instruktionerna som tydliga baserat på erfarenheterna av studier på distans.

ELEVERNAS UPPLEVELSE AV SIN SOCIALA SITUATION

Några av enkätens frågor handlar om hur eleverna uppfattar sin sociala situation – hur det är som elev att gå i skolan som vanligt respektive när de studerar på distans hemifrån. Den allra tydligaste skillnaden finns i frågan om hur ensam man upplever sig vara, se figur 14.

I den vanliga skolsituationen tar de allra flesta, 81 procent, tydligt avstånd från ett påstående om att vara väldigt ensam. Bara sex procent håller med, det vill säga de uppfattar sig som väldigt ensamma.

När undervisningen sker på distans, däremot, tyder de relativt jämnt utspridda svaren på att det skiljer mycket mellan hur olika elever upplever omställningen. Tre av tio (29 procent) håller med, det vill säga de upplever i hög grad eller helt att de är väldigt ensamma, medan fyra av tio (44 procent) inte gör det, se figur 14.

De 14 respektive 26 procenten som placerar sina svar i ytterkanterna är intressanta att titta närmare på. De som instämmer helt och hållet i att de är ensamma är troligen de som kän-

slömässigt starkast upplever att distansundervisningen inneburit en stor negativ påverkan. De har kanske ett aktivt socialt umgänge i normala fall och saknar sina kompisar mycket. De på den andra ytterkanten, som inte alls håller med om att det är ensamt, kanske antingen inte har så mycket socialt umgänge i skolan eller trivs i större utsträckning med livet hemma – och det överväger nackdelarna med att inte träffa kompisarna.

24 procent håller delvis med om att de är ensamma, vilket skulle kunna tolkas som att det ibland känns ensamt men att det inte upplevs som ett särskilt stort problem.

Signifikant fler tjejer än killar upplever att de är väldigt ensamma när de studerar på distans. 33 jämfört med 24 procent instämmer helt eller i hög grad. 32 procent av killarna håller inte alls med jämfört med 22 procent av tjejerna, se figur 15.

De som gick tredje året, och alltså närmade sig studenten när enkäten genomfördes, upplevde sig oftare ensamma; 36 procent jämfört med 26 procent av förstaårseleverna håller helt eller i hög grad med om påståendet, se figur 16.

Ett antal frågor handlar om hur relationerna och samspelet mellan eleverna fungerar. Genomgående syns ett liknande mönster som det som finns i tidigare frågor, det vill säga att en majoritet av eleverna anser att det fungerar bättre i den vanliga skolan än när de har distansundervisning.

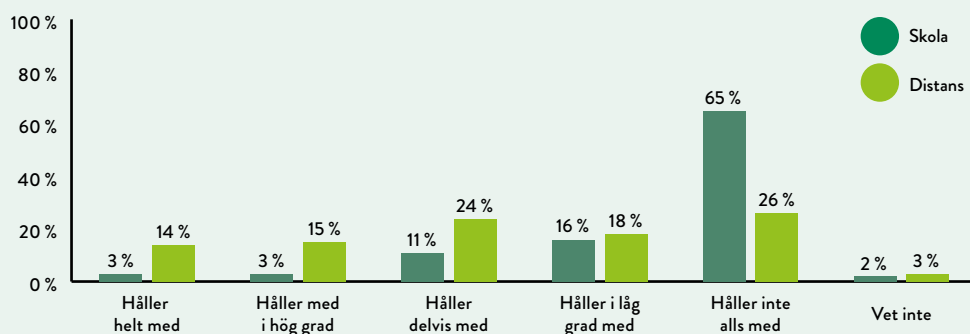
Över hälften av de svarande håller helt eller i hög grad med om att “vi i klassen stöttar varandra” när de går i skolan som vanligt, se figur 17. Andelen sjunker till ungefär 40 procent när frågan gäller distansundervisning. 27 procent håller inte alls eller i låg grad med om att de stöttar varandra i klassen när undervisningen sker på distans, jämfört med 17 procent när skolan pågår som vanligt.

Den lägre graden av stöd eleverna emellan tycks inte ha med respekten mellan dem att göra. En stor majoritet, cirka 70 procent,

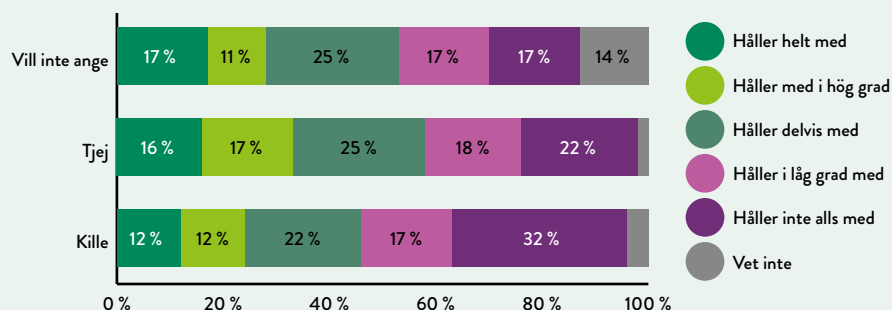
instämmer i att “vi i klassen respekterar varandra” oavsett i vilken form skolarbetet bedrivs. Ungefär en av tio håller inte alls eller i låg grad med om påståendet, se figur 18.

Det finns ingen signifikant skillnad mellan killar och tjejer i svaren på frågan om respekt. Däremot skiljer uppfattningarna mellan de som går olika gymnasieprogram; fler av de som går

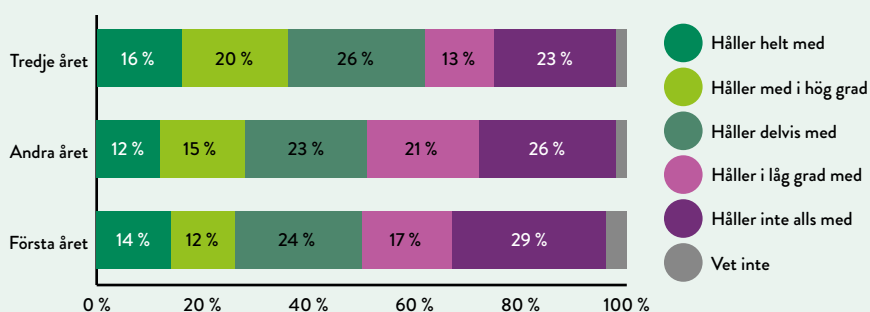
Figur 14. När jag går i skolan som vanligt respektive *studerar på distans* uppfattar jag det som om jag är väldigt ensam.

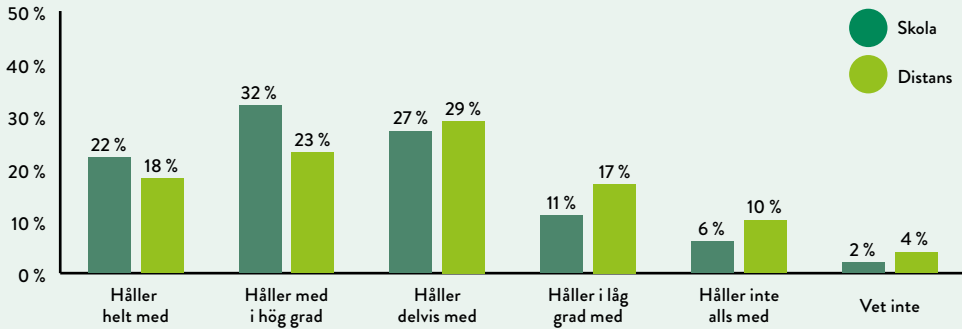
Figur 15. När jag *studerar på distans* uppfattar jag det som om jag är väldigt ensam.

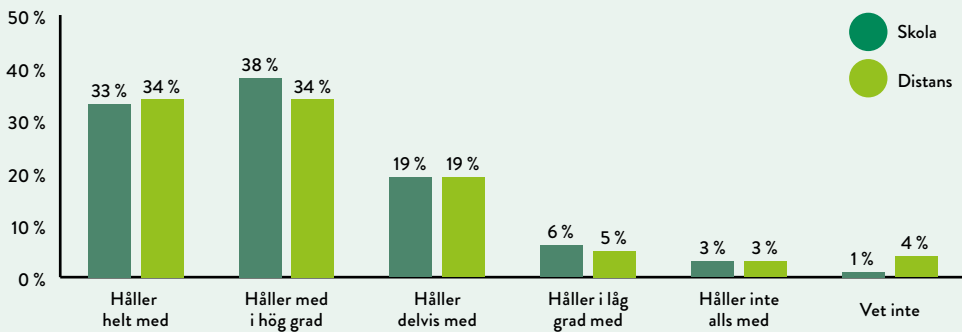
Figur 16. När jag *studerar på distans* uppfattar jag det som om jag är väldigt ensam.

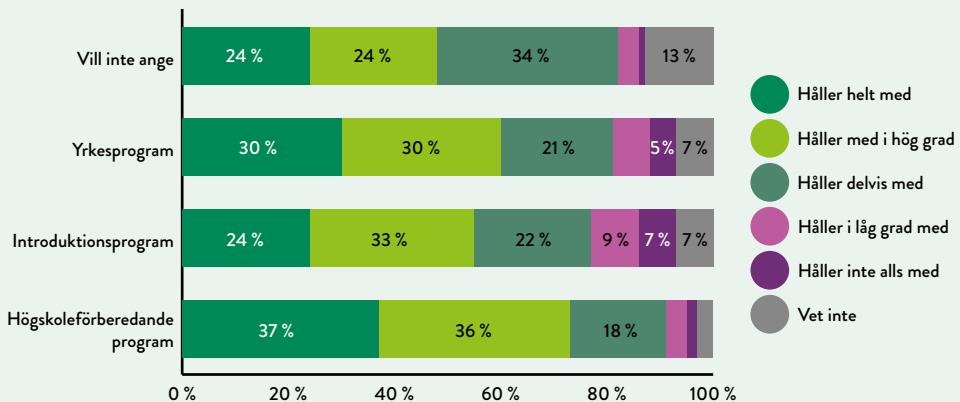
Figur 17. När jag går i skolan som vanligt respektive *studerar på distans* uppfattar jag det som om vi i klassen stöttar varandra.

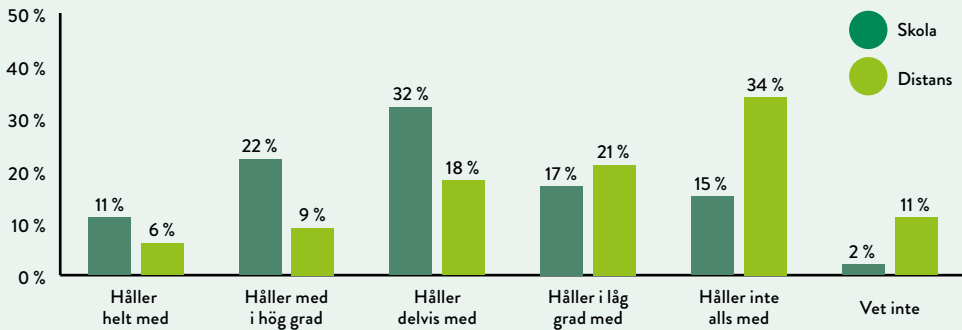
Figur 18. När jag går i skolan som vanligt respektive *studerar på distans* uppfattar jag det som om vi i klassen respekterar varandra.

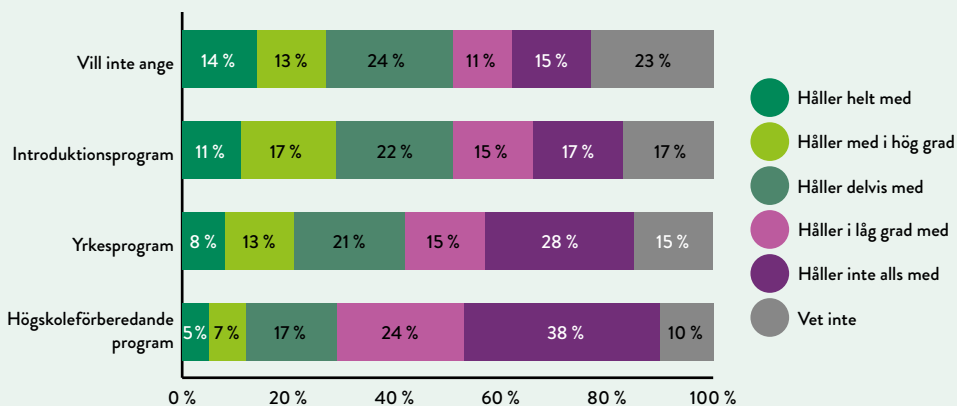
Figur 19. När jag *studerar på distans* uppfattar jag det som om vi i klassen respekterar varandra.

Figur 20. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag det som om vi alla i klassen umgås med varandra.

Figur 21. När jag studerar på distans uppfattar jag det som om vi alla i klassen umgås med varandra.

högskoleförberedande program upplever att eleverna respekterar varandra när de pluggar på distans än de som går introduktionsprogram eller yrkesprogram, se figur 19.

Inte helt oväntat är det ganska stor skillnad i hur mycket eleverna uppfattar att de umgås med varandra i klassen när de studerat på distans under våren jämfört med när de går i skolan som vanligt, se figur 20. Två av tre instämmer helt eller delvis i påståendet att alla i klassen umgås med varandra när de går i skolan som vanligt, en andel som sjunker till en av tre när frågan handlar om distanssituationen. Över hälften instäm-

mer inte alls eller i låg grad i att alla umgås med varandra när de studerar på distans, se figur 22.

När frågan handlar om att gå i skolan som vanligt skiljer sig svaren på denna fråga inte mycket åt mellan de som går olika slags gymnasieprogram, men när det i stället handlar om distansstudier sjunker den andel som tycker att alla umgås med varandra mer bland de som går ett högskoleförberedande program än bland övriga. Det innebär att en signifikant lägre andel av dem instämmer helt eller delvis i att alla i klassen umgås med varandra när de studerar på distans, se figur 21.

Skillnaderna mellan vanlig skola och distansundervisning är påtaglig också när det kommer till samarbete med klasskamrater, se figur 22. I den vanliga skolsituationen menar sex av tio (59 procent) att de samarbetar med varandra, medan bara fyra av tio (42 procent) tycker att de gör det när de studerar på distans. Omvänt tycker tolv procent *inte* att de samarbetar med varandra när de går i skolan som vanligt, och fler än dubbelt så många, 26 procent, tycker inte att de samarbetar när undervisningen sker på distans.

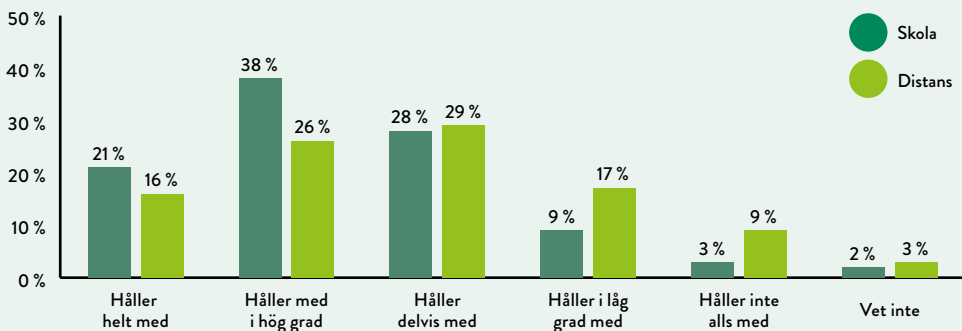
Det är ungefär lika många som "håller delvis med" oavsett undervisningsform. Att välja mittenalternativet i det här fallet kan tolkas som att det varierar mellan olika ämnen/lektioner

hur mycket samarbete man upplever att man har med klass- eller skolkamrater.

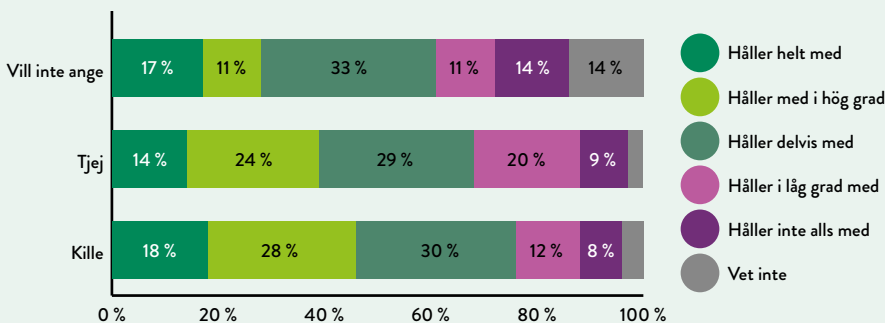
Fler killar än tjejer uppfattar att de samarbetar med varandra, se figur 23. Skillnaden finns oavsett om frågan handlar om att gå i skolan som vanligt eller om att studera på distans. Av killarna är det 46 (64) procent som instämmer helt eller i hög grad i att eleverna samarbetar med varandra, jämfört med 38 (57) procent av tjejerna (siffror inom parentes gäller skola som vanligt). De som går introduktionsprogram upplever i lägre grad än övriga att de samarbetar med varandra. Däremot är skillnaderna mellan årskurser mycket små.

På liknande sätt som tidigare beskrivits ställdes

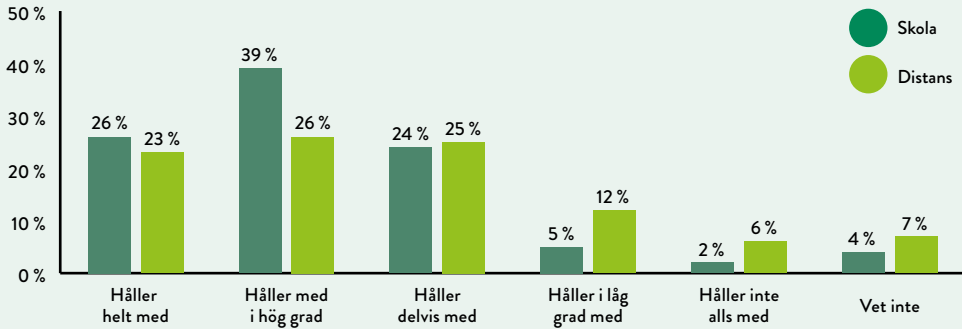
Figur 22. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag det som om vi samarbetar med varandra.

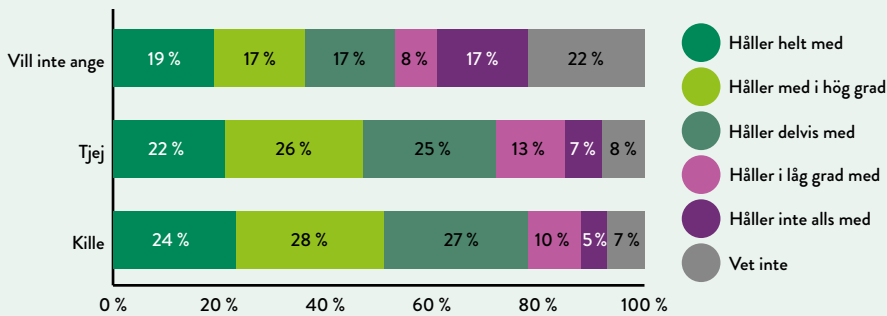
Figur 23. När jag studerar på distans uppfattar jag det som om vi samarbetar med varandra.

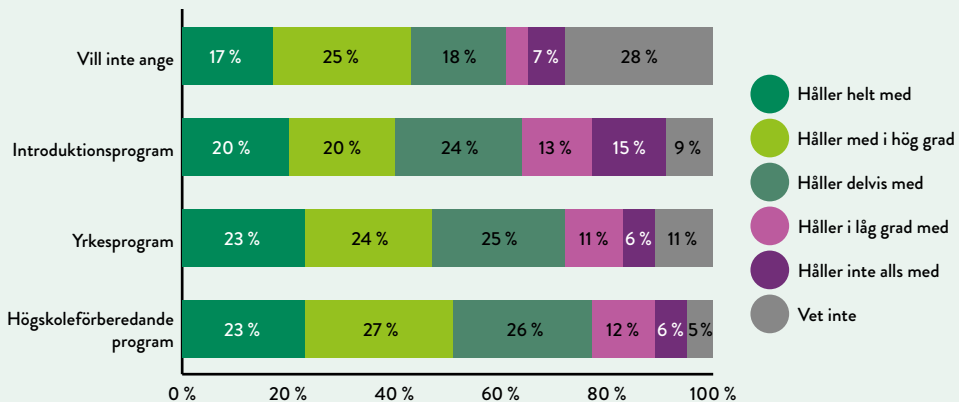
Figur 24. Baserat på mina erfarenheter av att *gå i gymnasieskolan* respektive *studera på distans* upplever jag att överlag att samarbete uppmuntras i det stora hela.

Figur 25. Baserat på mina erfarenheter av att *studera på distans* upplever jag att överlag att samarbete uppmuntras i det stora hela.

Figur 26. Baserat på mina erfarenheter av att *studera på distans* upplever jag att överlag att samarbete uppmuntras i det stora hela.

en fråga där eleven ombeds ta mer av ett helhetsperspektiv och tänka på sina erfarenheter av att gå i gymnasieskolan respektive av att studera på distans, och skatta sin upplevelse av huruvida samarbete uppmuntras i det stora hela, se figur 24. Ett liknande mönster som i frågan i figur 22 framträder. 65 procent håller med om påståendet när det baseras på erfarenheter av att gå i gymnasieskolan, jämfört med knappt 50 procent när det handlar om studier på distans.

Skillnaderna mellan olika grupper av svaranden är små, men liksom tidigare tenderar killarna att vara lite mer positiva än tjejerna. De som går introduktionsprogram svarar i något lägre utsträckning att samarbete uppmuntras, baserat på erfarenheterna av att studera på distans, men som tidigare nämnts är antalet svarande i denna grupp relativt liten.

ELEVERNAS UPPLEVELSE AV DET EGNA SKOLARBETET

En viktig fråga är förstås hur eleverna upplever vad de får gjort. Hur klarar eleverna av sitt skolarbete när de befinner sig hemma och deltar i undervisning på distans, jämfört med när man går i skolan som vanligt?

Svaren indikerar att eleverna själva upplever att de får lite mindre gjort när de studerar på distans än när de är i skolan som vanligt, men

det är många som inte har någon stark uppfattning, se figur 27. Både i den vanliga skolsituationen och vid distansundervisning håller en av fyra (26 respektive 24 procent) bara delvis med om påståendet "jag får mycket skolarbete gjort", vilket kanske kan tolkas som ett sätt att säga "det beror på ... [jämn, tid på året, vilken lärare man har, och så vidare].

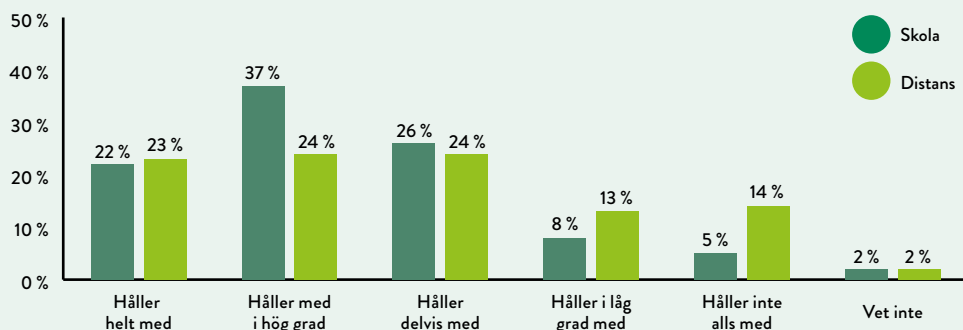
Sex av tio, 59 procent, håller helt eller i hög grad med om att de får mycket gjort när de går i skolan som vanligt, och knappt hälften (47 procent) tycker detsamma när studierna sker på distans.

13 procent upplever *inte* att de får mycket skolarbete gjort när de går i skolan på vanligt sätt. Denna andel fördubblas, till 27 procent, när frågan handlar om vad man får gjort när undervisningen sker på distans.

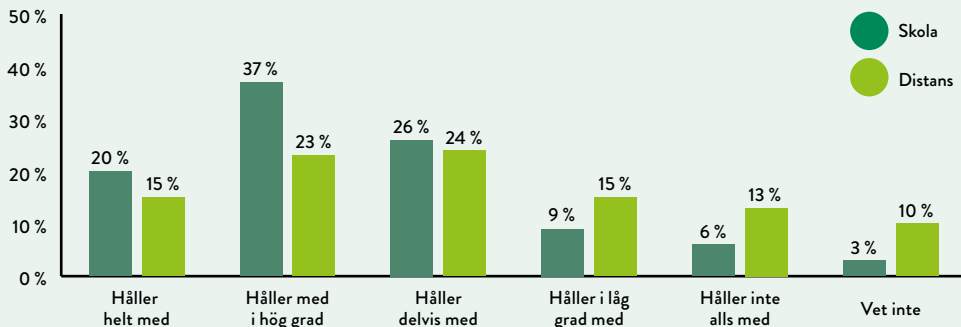
Skillnaderna mellan killars och tjejers uppfattning i den här frågan är liten och inte statistiskt signifikant. Det skiljer inte heller mycket mellan elever i olika årskurser, även om förstaårseleverna i något högre grad än övriga tycks uppleva att de får mycket skolarbete gjort när de studerar på distans. Likaså instämmer elever på yrkesprogram i aningen högre grad än övriga i att de får mycket gjort.

Att samarbete elever emellan är svårare när undervisningen sker på distans fram-

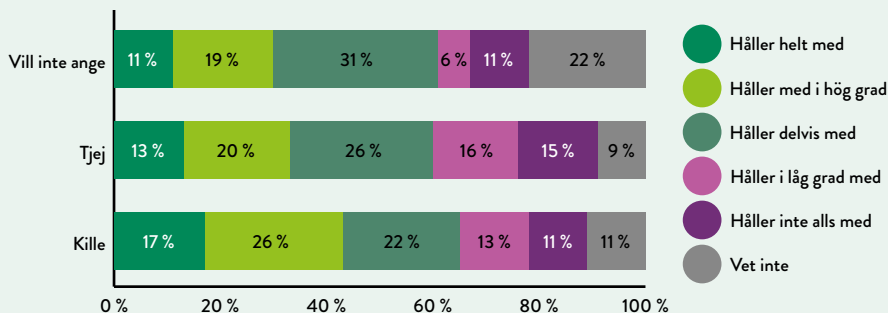
Figur 27. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag det som om jag får mycket skolarbete gjort.

Figur 28. När jag går i skolan som vanligt respektive studerar på distans uppfattar jag det som om grupparbeten oftast fungerar bra.

Figur 29. När jag studerar på distans uppfattar jag det som om grupparbeten oftast fungerar bra.

gick i exempelvis figur 22. Också i frågan om grupparbeten blir detta tydligt. Endast fyra av tio, 38 procent, håller med om att grupparbeten oftast fungerar väl när undervisningen sker på distans, jämfört med nästan sex av tio, 57 procent, när skolan pågår som vanligt.

En tydligt större andel av killarna (43 procent) än av tjejerna (33 procent) menar att grupparbeten oftast fungerar bra när de studerar på distans, se figur 29.

Skillnaderna mellan årskurser och mellan elever på olika program är inte så stora. De som går högskoleförberedande program är något mer positiva till grupparbeten på distans. Vidare finns det ett något större miss-

nöje med grupparbeten bland tredjeårseleverna än bland de yngre; fler av de som går tredje året håller inte alls eller i låg grad med om påståendet.

VAR SITTER ELEVERNA OCH STUDERAR NÄR UNDERVISNINGEN SKER PÅ DISTANS?

2 046 elever valde att svara på den öppna frågan kring om de har en miljö i hemmet där de kan arbeta med sina studier. Frågan löd: *Har du en miljö där du kan sitta och jobba i hemmet? Beskriv var och hur du jobbar med skolarbetet.* 77 elever valde att svara "ja" utan att beskriva sin miljö och 55 elever svarade endast nej på frågan. Av de återstående 1 914 svaren valde vi

Figur 30. Frekvens av förekommande ord som eleverna använde när de beskrev sin plats där de gjorde sitt skolarbete. Frågan löd: Har du en miljö där du kan sitta och jobba i hemmet? Beskriv var och hur du jobbar med skolarbetet (totalt 1 914 svar).

att skapa ett så kallat *ordmoln*¹⁰ för att beskriva de vanligaste platserna som eleverna uppgav som sin arbetsplats när studierna sker på distans. De mest frekventa platserna eleverna uppgav var skrivbord (664), rum (634), köket (400), hemma (353) och sängen (270).¹¹

De flesta av de svarande eleverna uppgav skrivbordet som en central plats för skolarbetet. Ordet skrivbord förekommer 664 gånger i elevernas beskrivningar.¹² Eleverna som angett "skrivbord" i sina svar uppgav oftast att de sit-

ter i sitt rum, som är utrustat med ett skrivbord, och gör sitt skolarbete. "Rum" är också ett av de mest frekventa orden. "Hemma" förekommer också i materialet som en naturlig följd av att studierna är på distans och eleverna befinner sig i sitt hem. Det verkar som att eleverna tar situationen med den rådande pandemin på allvar genom att vara hemma och inte ge sig ut till någon annan plats för att studera. Endast två elever nämner att de går till biblioteket, två andra nämner café och ytter-

10 Webbtjänsten *Wordart* <https://wordart.com/> användes för att skapa ordmolnen.

11 Frekvensen av orden är fler än de antal elever som svarat på frågan. Anledningen till det är att en del elever uppgett flera platser i sina svar.

12 Det förekommer i materialet att orden skrivbord eller skrivbordet finns med i svar från elever som svarat att de inte har något skrivbord. Dessa är få och påverkar inte resultatet.

ligare två andra elever uppger att de går till kompisar för att studera.

Köket (400) kommer på andra plats av de ställen där eleverna oftast sitter och arbetar. Vanligast är de sitter vid köksbordet och studerar. Sängen (270) och soffan (129) verkar också vara centrala platser som eleverna använder som studieplatser.

Även om ovanstående platser förekommer frekvent är det ofta i kombination med andra platser, det vill säga att eleverna verkar flytta runt i sina hem och har flera platser som de sitter och arbetar på. En elev skriver att hen sitter vid sitt skrivbord, eller i köket.

Jag sitter vid mitt skrivbord i mitt rum, vid köksbordet eller i vårt uterum om det är fint väder. Jag försöker undvika att sitta i soffan eller sängen för att försöka hålla skillnad på fritid och skola. När jag arbetar lägger jag bort mobilen och ser till att allt arbetsmaterial jag behöver finns framme så jag fullt ut kan fokusera på lektionen. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

En del anger att den plats där det finns bäst nätverk blir den de väljer att arbeta på. En elev valde att beskriva sin studiemiljö på följande sätt:

Sitter vid köksbordet, men dåligt internet där så ibland i vardagsrummet. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

En grupp av elever som behöver lyftas fram och undersökas närmare är de elever som svarat nej på frågan om de har en plats för sina studier. 55 elever svarade endast nej, utan att kommentera det mer. 40 elever har svarat nej och även givit en beskrivning av sin studiemiljö. Beskrivningarna av varför eleverna upplever att de inte har en miljö där de kan ar-

beta skiljer sig åt. Det kan vara att de upplever att det är stökigt i det egna rummet eller i hemmet. Det kan också vara syskon som stör. Några nämner att deras föräldrar också arbetar hemma och att de av den anledningen inte har tillgång till en plats för skolarbetet då föräldrarna tar platser i hemmet i anspråk för sitt arbete. Flera skriver att sängen inte är en lämplig plats för skolarbetet då de upplever att det är svårt att koncentrera sig när sängen blir studieplats.

MÖJLIGHETER OCH SVÅRIGHETER MED ATT LÄSA PÅ DISTANS

I enkäten fanns det två frågor som berörde vad eleverna upplever som svårigheter respektive möjligheter med att läsa på distans.

VAD ELEVERNA UPPLEVER SOM SVÅRAST MED ATT STUDERA PÅ DISTANS

Lärare¹³ är det mest frekventa ordet när eleverna beskriver vilka svårigheter de upplever med att läsa på distans. Att läraren nämns så ofta har att göra med att eleverna framför allt upplever att det är svårt att kommunicera med läraren (se även figur 1). Det kan vara att eleven inte uppfattar vad läraren vill att de ska göra, uppfattar instruktioner som otydliga, saknar personlig feedback och har begränsade möjligheter att ställa frågor till läraren utan att någon annan elev hör. Eleverna lyfter även att det är svårt att skriftligt förklara vad man vill ha hjälp med.

Det är inte alltid lätt att skriva till en lärare så att den förstår vad man menar. Det är lättare att prata med personen för att få fram vad man vill ha hjälp med. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Det framkommer även i elevernas svar att de känner att lärarna inte är tillgängliga när de

13 I ordet lärare återfinns även läraren, lärarna, lärarens.

upplever också att det saknas variation i uppgifterna. En elev menar att:

jag och andra i likadan situation upplever att lärare tilldelar samma uppgifter konstant. Det är alltid långa, fördjupande och nyanserade uppsatser som förväntas. I jämförelse när vi var i skolan var det mer variation med presentationer, grupparbeten eller podcasts. Nu är det samma sak i alla ämnen och på något vis upplever jag att pressen för att prestera har ökat. ELEV, TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Vidare förekommer ordet uppgift i samband med att eleverna skriver att det är svårt att ta tag i och sätta igång med att utföra uppgifterna. I dessa kommentarer förekommer motivation (171) som ett ord som återkommer kopplat till svårigheter att komma igång med studierna.

VAD ELEVERNA UPPLEVER SOM MÖJLIGHETER MED ATT STUDERA PÅ DISTANS

Det är något färre elever som svarat på frågan om vad de upplever som möjligheter med distansstudier (totalt 1 929 svar). 134 elever har svarat att de inte vet¹⁴ och 70 har svarat "inget", det vill säga de upplever att det inte finns några möjligheter med att studera på distans.¹⁵

I svaren på vad som upplevs som möjligheter med att läsa på distans framträder "tid" (378) allra mest. I de sammanhang som tid nämns menar eleverna bland annat att de får mer tid över att ägna sig åt fritidsaktiviteter såsom träning och att träffa kompisar och umgås med sin familj. Detta kopplas ofta till att de har möjlighet att utnyttja tiden på ett bättre sätt än när de gick i skolan som vanligt. Till exempel nämner flertalet av eleverna att de inte behöver åka

till skolan vilket innebär en tidsbesparing (se även nedan om motiveringar att fortsätta läsa på distans). Utöver att eleverna upplever att det skapas möjligheter att ägna mer tid åt uppgifter kan de även se möjligheten med att själva disponera tiden på ett sätt som passar deras arbetstakt. Några elever nämner också att tiden som tillbringas på rasten i skolan och den tid som går åt för läraren att få ordning i klassrummet försvinner när studierna sker på distans.

Att jag är mycket friare med att göra saker utanför skolan och att göra uppgifterna. Lärare behöver inte tysta ner elever hela tiden innan lektionen eller under. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Det förekommer i materialet även elever som nämner att de kan använda tiden till studierna i och med att de kan koncentrera sig bättre genom en ökad arbetsro utan distraktion från till exempel klasskamrater.

Att man skulle kunna vara mer effektiv med sin tid, dock är detta inte använt. Man har ett stort antal lektioner som inte är viktiga, utan är mer likt närvaros-rapporter och att vi får någon enkel uppgift att göra. Skulle man kunna bara ge den enkla uppgiften som läxa och att man får några dagar på att göra den skulle folk kunna vara klara med skolan vid lunch-tid, vilket tillåter de att fokusera på sånt som är mycket svårare för de, istället för att göra det under "slöserilektionerna" vilket försämrar deras effektivitet. Folk gör ju trots allt mycket annat under lektioner, så varför bara inte ge elever mer ansvar (en viktig del av att bli vuxen), vilket tillåter de att vara mera effektiva med sin tid. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

14 Sammanslaget: vet inte, vet inte riktigt, jag vet inte, kommer inte på något.

15 Sammanslaget: nej, inte bra, inte ett skit, inget, inget alls, inga möjligheter, ingen aning, inga.

Figur 32. Frekvens av förekommande ord som eleverna använde när de svarade på frågan: *Vad upplever du som möjligheter med att läsa på distans?* (totalt 1 929 svar) De ord som var mest frekvent återkommande var: Tid (378), Bättre (214), Ansvar (158).

Ordet “bättre” (214) är det näst mest frekvent förekommande ordet. Ordet nämns ofta i sammanhang kring ord som fokus, arbetsro, bättre sömn, lunch. En del elever nämner att de inte trivts i skolmiljön och menar att de har fått ökad närvaro då de upplever att de fått en bättre studiemiljö när studierna sker på distans. Ett fåtal elever nämner fördelen med att lärare spelar in föreläsningar och att de på det sättet kan se materialet flera gånger, vilket de upplever som ett “bättre lärande”.

Ansvar (158 förekomster), tätt följt av Eget (156), är det tredje mest frekvent ordet. Ofta förekommer ordet ansvar när eleverna skriver om sitt kommande arbete eller om hur de generellt hanterar sitt skolarbete. När de arbetar hemma behöver de ta större ansvar för studierna, vilket en del ser som

positivt och viktigt för kommande studier och arbete.

Mycket eget ansvar, egen planering av vad man ska göra under dagen. Det är skönt.
ELEV, TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Jag får lära mig att ta mer ansvar för min skolgång och det kan jag ha stor användning av i framtiden. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Tid är ofta kopplat till frihet och ansvar. Det förekommer också att elever kopplar möjligheten att kunna ta ansvar till ett ökad välmående i och med att de känner att de får en ökad kontroll över sin vardag och skapa egna rutiner.

FORTSÄTTA LÄSA PÅ DISTANS ELLER GÅ TILLBAKA TILL SKOLAN?

Efter frågorna om upplevelser av att studera som vanligt i skolan och att studera på distans fick eleverna slutligen svara på om de – ifall de kunde välja – helst skulle vilja fortsätta studera på distans eller gå tillbaka till den vanliga skolvardagen.

Drygt hälften (56 procent) vill gå tillbaka till den vanliga skolvardagen om de kunde välja. 20 procent vill fortsätta läsa på distans och för 24 procent av eleverna spelar det ingen roll. Även om majoriteten vill gå tillbaka till sin vanliga skolvardag kan det konstateras att eleverna inte helt tydligt föredrar det ena eller det andra sättet att studera. Hela 44 procent skulle föredra eller kunna tänka sig att fortsätta studera på distans.

De som går högskoleförberedande program önskar i större utsträckning (58 procent) än övriga att få gå tillbaka till sin skolvardag. Likaså vill de som går år tre (63 procent) oftare än de som går i ettan eller tvåan gå tillbaka till sin vanliga skolvardag. Däremot syns ingen signifikant skillnad mellan killar och tjejer.

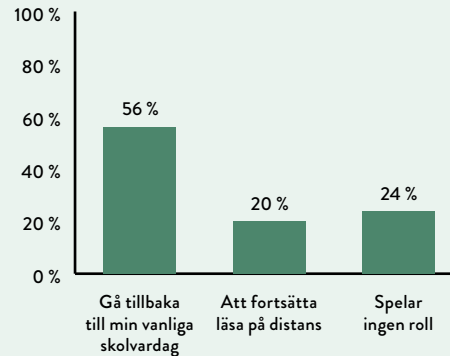
Eleverna hade möjlighet att motivera sitt svar på denna fråga, vilket 1 902 elever valde att göra.

ELEVERNAS MOTIVERINGAR¹⁶

GÅ TILLBAKA TILL DEN VANLIGA SKOLVARDAGEN

Majoriteten av eleverna som har svarat på enkäten vill gå tillbaka till sin vanliga skolvardag. Utifrån analysen av kommentarerna har följande teman framträtt: 1) sociala aspekter, 2) struktur och rutiner i vardagen 3) svårt att fokusera på skolarbetet, 4) resurser, 5) motivation samt 6) fysiskt och psykiskt välmående.

Figur 33. Vad skulle du föredra?

Sociala aspekter

Av de elever som svarat att de föredrar att gå tillbaka till skolan har många motiverat detta med att de saknar den sociala dimensionen; framför allt kontakten med andra elever, känna samhörigheten och gemenskapen som skapas när de ses. I första hand uppger eleverna att de saknar sina klasskompisar och den dagliga kontakten. Därefter nämns bristen på kontakt med lärarna – de saknar stöd och hjälp när de studerar på distans (se nedan under rubrik Resurser, s. 35). Även om de ses via olika konferenssystem är det flera elever som menar att det inte är samma sak som att ses i klassrummet. Några elever skriver explicit av att de känner sig isolerade och att det påverkar dem negativt att inte träffa sina klasskamrater och andra människor. Vidare lyfter eleverna fram att de saknar sina lärare och kontakten med dem vilket tyder på att läraren och den relation som eleverna har till sina lärare är betydelsefulla och viktiga för eleverna.

Jag saknar mina vänner och att vara med lärarna
ELEV, TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

16 Kommentarer från eleverna är inte redigerade utan återges exakt som eleverna uttryckt sig.

En del elever kopplar den fysiska närvaron till att de har lättare att fokusera när de sitter tillsammans med andra jämfört med att sitta hemma själv. Några menar att hela poängen med att gå i skolan är att träffa sina kompisar och när de inte får göra det känns skolan meningslös. Speciellt eleverna som går år tre, och därmed sin sista termin, känner att de missar umgänget med sina klasskamrater. En stor andel av eleverna påtalar att skolarbetet blir tråkigt när de inte kan umgås med sina kompisar. De menar att den sociala gemenskapen som finns när de befinner sig på samma plats är det som gör att skolarbetet känns motiverande (se även figur 14). Det är övervägande tjejer som uppger att de saknar att träffa sina kompisar.

Även om de sociala aspekterna lyfts fram av en stor andel eleverna, framkommer i en del svar att de skulle kunna tänka sig att studera på distans någon/några dagar i veckan eftersom skolarbetet ändå fungerar ganska bra på distans.

Jag är själv en social person och jag gillar att möta folk och prata med andra. Så det är nog därför jag skulle föredra att få det att återgå till det normala. Men jag har inget emot distans. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Struktur och rutiner i vardagen

Flera elever menar att när de studerar på distans är det svårare att upprätthålla rutiner och struktur i sin vardag. De menar att även om det är skönt att slippa gå upp tidigt på morgonen skapar det en struktur i vardagen att komma upp på morgonen och gå till skolan, något som de nu saknar.

Jag saknar den strukturen som man hade när man gick i skolan, de rutiner som man skapade i vardagen. Lektionerna samt livet var mer strukturerat när man gick i skolan, nu känns allt bara stökigt och luddigt. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Elevernas svar handlar också om svårigheten att navigera i de digitala miljöerna där en del

uppger att de har svårt att hitta uppgifter, mail och information om skolarbetet. Strukturen är inte alltid tydlig.

En del elever nämner att skola och fritid flyter ihop och att de till exempel inte har tid eller tar sig tid att gå ut eller att ta rast. Att skolarbetet och fritiden flyter ihop är också något som en del elever knyter till motivation. Flera elever menar även att hemmet är till för att vila och nu när de gör skolarbetet hemma kommer "skolenergin in i hemmet" vilket en del menar leder till att de inte hittar sin vila utan att allt flyter ihop. En elev gör också bedömningen att hen tror att det är bra att kunna skilja mellan arbete och fritid.

Att särskilja på sitt hem och skola är något jag tror är viktigt, det ger en oss en annan rutin och det blir lättare att fokusera på skolarbetet under skoldagen och bibehålla motivation. ELEV, TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Vidare menar flera elever att själva miljöombytet blir viktigt för motivationen. Att sitta hemma utan att miljön ändras sänker motivationen menar eleverna och för en del elever verkar det konkreta miljöombytet viktigt för att upprätthålla motivationen. Vi kan även se spår av detta i frågan om huruvida eleverna har en miljö som de kan studera i. Flera elever beskriver flera platser i hemmet som de använder för sina studier (se figur 30). En elev lyfter frågan till samhälls nivå och menar att skolan är till för att fostra människor att fungera och förstå andra, vilket är svårt att åstadkomma när skolarbetet sker i hemmet.

Svårigheter med att fokusera på skolarbetet

Elever som svarat att de föredrar att gå tillbaka till skolan upplever att de har svårt att fokusera när de studerar på distans. I sina kommentarer uppger några elever att de inte får något gjort och att de lär sig mer när de är i skolan (se även figur 27).

Det är skönt o va hemma till en viss nivå nu får jag inget gjort och det är svårt för mig att koncentrera hemma. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Flertalet av de elever som nämner att de har svårt att fokusera på studierna när de studerar på distans anger att deras motivation till skolarbetet är lägre än när de går till skolan som vanligt. En annan orsak som nämns är att det inte finns någon variation i undervisningen, vilket gör att de tappar fokus då den upplevs som enformig. Att inte kunna fokusera på sina studier menar några elever börjar synas i deras resultat. Ett fåtal elever nämner att de tror att deras och klasskamraternas betyg kommer att försämrats på grund av distansstudierna och att de redan märker att de hamnar efter i skolarbetet.

Resurser

Att läsa på distans försvårar studier av ämnen och program som kräver resurser i form av specialutrustning, till exempel vård- och fordonsprogram och estetiska program. Flera elever som läser dans eller musik uppger att de har svårt att öva på sin körsång eller sin dans i avsaknad av sina klasskamrater och utrymme. För de elever som läser yrkesprogram är detta särskilt utmanande då de har svårt att träna på praktiska moment. Exempelvis har elever som läser vårdprogrammet inga möjligheter att träna sig på att använda utrustning som till exempel blodtrycksapparat.

Efter som jag går ett så praktiskt ämne, känns det just nu inte som att jag pluggar det jag har valt. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Som nämnts ovan under Sociala aspekter, beskriver eleverna svårigheter med att få stöd och hjälp av läraren. Eleverna upplever att det är lättare att ställa en fråga till läraren i ett klassrum än att ställa den via mail eller chatt. De saknar dialogen och samtalet med läraren

i klassrummet då de menar att det finns större möjligheter att till exempel ställa följdfrågor. Eleverna nämner även att de saknar klasskamraternas stöd och hjälp.

Jag vill tillbaka till skolan för att det är enklare att få hjälp där, för då slipper jag vänta på svar på t.ex. ett mejl. Och sen så kan jag fråga mina klasskompisar om råd enklare.

ELEV, TREDJE ÅRET, YRKESPROGRAM

En elev tar upp att det tar lång tid att få svar på enklare frågor som snabbt skulle kunna avklaras i ett klassrum, men som ändå kan göra att man fastnar och inte kommer vidare i sitt skolarbete.

Det känns väldigt opersonligt och ensamt.

Man sitter bara hemma och pluggar. [...] Lärarna är inte lika lätt tillgängliga nu även om dem bara är ett mail bort. Snabba frågor som skulle ta en lärare 30 sekunder att svara på fjf tar upp till en dag att få svar på. Det förstör i arbetet och gör att man fastnar lättare. ELEV,

TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Enstaka elever menar att kvaliteten på undervisningen försämrats och att lärare inte är förberedda på att undervisa på distans. Examinations-tillfällen på distans upplevs av en del elever som orättvisa eller att de känner att de inte kan visa vad de kan. En elev menar att i stället för att göra två långa prov hade deras klass ett seminarium som hen ansåg inte var likvärdigt.

Motivation

De flesta av de elever som föredrar att gå tillbaka till skolan nämner på ett eller annat sätt att de känner sig omotiverade. Den bristande motivationen är starkt knuten till rutiner och den sociala dimensionen som beskrivs ovan. Avsaknad av rutiner och struktur i vardagen gör att en del elever upplever att motivationen att studera sjunker. I kommentarerna som handlar om motivation nämner eleverna att de saknar stöd och hjälp när de behöver (se Re-

surser). Enklare frågor som de snabbt behöver hjälp med tar lång tid, vilket gör att de inte känner sig motiverade att arbeta vidare och har svårt att göra uppgifterna.

Min motivation är låg, jag har svårare att göra uppgifter, man kan inte erbjuda hjälp till sina klasskamrater på samma sätt och man kan såklart inte få hjälp på samma sätt heller. ELEV, TREDJE ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Fysiskt och psykiskt välmående

Elever som vill tillbaka till sin vanliga skolvardag anger att det är stressigt att studera på distans. De upplever att de får fler uppgifter och att det ställs högre krav. Eleverna nämner att de inte mår bra av att inte komma ut och träffa sina klasskamrater. Här ligger såväl en psykisk dimension som en fysisk.

Det är inte ergonomiskt/hälsosamt fysiskt och mentalt att ersätta datorn med promenad, fysisk kontakt och en ordentlig arbetsplats separat från hemmet. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Eleverna upplever att de inte rör på sig under hela dagen när de studerar på distans och att stillasittande framför en skärm inte får dem att må bra. Några skriver att de saknar även den rörelse som det innebär att till exempel gå till bussen.

Att sitta hemma hela dagarna är inte bra fysiskt. Man fick iaf frisk luft och fick röra på sig då man va i skolan. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Några elever menar att de känner sig stressade och får ångest av att läsa på distans. Anledningen som anges är att de känner att de har svårt att fokusera och att få det stöd och den hjälp de behöver. Avsaknad av stöd gör att de hamnar efter i sitt skolarbete vilket i sin tur ger upphov till stress.

Högre arbetsbelastning samtidigt som elever ser fördelar med distansstudierna

Utöver ovan nämnda teman, finns det elever som tycker att det är tråkigt att läsa på distans. De anger oftast ingen explicit orsak men några beskriver att det är tråkigt för att de inte får träffa sina kompisar. Elever som går yrkesprogram menar att de saknar de praktiska ämnena.

Ett fåtal elever upplever att lärarna ställer högre krav när studierna sker på distans och att de av det skälet vill återgå till den vanliga skolvardagen. Vissa uppger att de får fler uppgifter än vanligt och att det saknas samordning mellan lärarna för att inte det ska bli för många uppgifter samtidigt. En elev menar att ansvaret att få ihop sina studier kan bli en alltför stor utmaning.

... känns lite för vuxet att behöva göra allt själv och det blir mycket mer disciplin för skolarbetet och sin egna hälsa. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Trots att den här gruppen svarat att de föredrar den vanliga skolan nämner flera av dem också fördelar med att studera på distans. I elevernas motiveringar nämns bland annat att det är skönt att slippa restiden till skolan och den stress det innebär att till exempel hinna med bussen. En annan elev nämner valfriheten i att välja plats för studier men menar samtidigt att det inte överväger fördelarna med att gå till skolan där det finns rutiner och struktur.

Det är faktiskt jätteskönt att ha skola på distans för man är mer fri på ett sätt, jag kan gå runt i hemmet och sätta mig på olika ställen om jag känner som det. Men att ha vanlig skolvardag är också skönt för då har man mer fasta rutiner och man kommer ut mera från hemmet. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

I ett fåtal av elevernas motiveringar framkommer att undervisningen håller låg kvalitet och

de anser att en del lärares digitala kompetens är låg.

ELEVER SOM FÖREDRAR ATT FORTSÄTTA LÄSA PÅ DISTANS

De elever som svarat att de skulle föredra att fortsätta läsa på distans anger flera olika skäl. Utifrån en analys av elevernas motiveringar har följande teman framträtt: 1) lättare att fokusera på skolarbetet, 2) praktiska skäl, 3) smittspridning, 4) psykiskt välmående och 5) ansvar.

Lättare att fokusera på skolarbetet

Flertalet elever i denna grupp av svarande anger att de har lättare att fokusera på skolarbetet när de studerar på distans, och att de får mer gjort när de studerar hemma. Varför de anser att de kan fokusera bättre och därmed få mer gjort är svårt att få svar på utifrån motiveringarna. Några anger att det är lugnare och mindre stressigt samt att de kan arbeta ostört.

bättre koncentration hemma då ingen stör.
ELEV, FÖRSTA ÅRET, YRKESPROGRAM

Skolmiljön lyfter flera av eleverna fram som ett problem, och menar att de kan koncentrera sig bättre i en miljö där de inte blir störda.

Har så mycket mer motivation att gå till lektioner och är gladare då jag inte måste vistas i skolmiljö men fortfarande jobbar vilket håller mig glad för att det känns bra att få arbete gjort man känner sig produktiv. ELEV, FÖRSTA ÅRET, VILL INTE ANGE PROGRAM

Andra hänvisar till att genom att få ett ökat ansvar för sina studier har de också fått mer energi att göra sitt skolarbete och en större frihet att styra sin tid. En elev anger specifikt att hen kan fokusera bättre för att hen inte behöver tänka på sociala aspekter.

Praktiska skäl

Att slippa långa resvägar till skolan, och därför hinna göra mer på dagarna uppges som ett av skälen till att vilja fortsätta läsa på distans (se även figur 32). En elev skriver att det tar hen över en timme att ta sig till skolan. Flera elever anger också att de får en bättre morgon då de inte behöver stiga upp så tidigt.

Man behöver inte vakna så tidigt för att hinna med bussen. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Att få mer tid över för sitt skolarbete och kunna göra andra saker upplever eleverna skapar mindre stress, och de känner att de kan kontrollera och bestämma över sin egen tid på ett annat sätt än vanligt. Eleverna anger att de kan planera sin tid bättre när de läser på distans. De uppger även att de får mer tid för skolarbetet nu än när de gick i skolan. Om de till exempel inte vill ha rast kan de använda den tiden till att göra något annat.

Smittspridning

Bland motiveringarna från de elever som uppgett att de vill fortsätta läsa på distans finns viljan att bidra till att minska smittspridningen. Under rådande omständigheter anser de att det fungerar att läsa på distans och att de anser att det är onödigt att träffa andra människor.

Självklart saknar jag vännerna och lärarna men i denna situation vi är i just nu så vill jag fortsätta läsa på distans. Jag tycker att det är viktigt att ta eget ansvar och jobba tillsammans för att allt ska bli bra igen. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Ett fåtal elever uppger att av rädsla för att smitta nära anhöriga som tillhör en riskgrupp anser de att detta är en nödvändig åtgärd. Det finns även elever som uppger att de själva är rädda för att bli smittade.

Psykiskt välmående

I relation till de övriga teman som presenterats är motiveringar kopplade till fysisk och psykisk hälsa få. Valet att ändå lyfta fram och beskriva dem grundas på att det finns starka kommentarer från några enskilda elever. En elev anger att tack vare distansundervisningen kan hen fortsätta gå i skolan trots sin sjukdom.

distansen passar bara för mig just nu för att jag har en ätstörning, annars hade jag blivit sjukskriven. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Att slippa stress på morgonen på grund av till exempel långa resvägar till skolan nämner flertalet av eleverna som positivt och att det påverkar deras mående till det bättre. En elev som går första året på ett högskoleförberedande program har motiverat varför hen föredrar att fortsätta studera på distans:

Det har gått så mycket bättre för mig hemma, jag känner inte mycket stress, jag känner mig väldigt fri och jag slipper vakna jätte tidigt och jag slipper åka buss. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Eleven anger att det går bättre hemma för hen känner ingen stress, och beskriver praktiska orsaker (åka buss) som gör upplevelsen av att studera mer positiv (se ovan tema – praktiska skäl).

Ansvar

Ett fåtal elever motiverar sina svar med att de känner att de får ta mer ansvar vilket det tycker är positivt. Likt de elever som anger praktiska skäl anger dessa elever att de får möjlighet att använda tiden som de vill. Eleverna anger även att kunna planera sin egen tid är en viktig förmåga i deras kommande studier inom högre utbildning eller inom framtida yrken. De lär sig att planera sin dag och tränar sig i att ha disciplin att genomföra arbetsuppgifterna.

Mer frihet under ansvar. Man gör de man ska, får uppgifter på en gång och så jobbar man med det och gör jag klart allt innan fredag så kan jag få en ledig dag och sitta o läsa böckerna eller bara få pusta ut. ELEV, FÖRSTA ÅRET, YRKESPROGRAM

Någon enstaka elev nämner även att hen får möjlighet att välja vilken lektion som känns nödvändig utifrån sina egna kunskaper. Hen kan också välja att hoppa över en lektion om den handlar om något som hen anser sig redan kunna – för att i stället ägna tiden åt annat skolarbete.

Utöver de presenterade temana är det särskilt intressant att en del elever som svarat att de skulle föredra att läsa på distans ändå lyfter fram såväl fördelar och nackdelar med studier på distans i sina motiveringar. En elev skriver till exempel:

Det hade varit bra att få jobba på distans när man fått en uppgift. Men att man kanske är på skolan om det är ett grupparbete eller om man behöver extra hjälp. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Eleven pekar på att blandningen mellan att ha undervisning på distans och fysiska lektioner i skolan skulle kunna gynna hans studier.

De sociala aspekterna förekommer även i motiveringar från gruppen elever som vill fortsätta läsa på distans, men utifrån ett annat perspektiv än den grupp som föredrar att gå tillbaka till den vanliga skolvardagen. Temat är heller inte lika framträdande som den är hos de elever som föredrar att gå i skolan som vanligt. Gruppen elever som föredrar fortsatta studier på distans menar att det sociala umgänget är "skönt att slippa" och att det påverkar deras skolarbete. Eleverna motiverar det med att klasskompisarna stör och att det tar fokus från själva skolarbetet. En av eleverna skriver att förväntningarna minskar, till exempel på hur man ser ut.

det är på ett sätt skönt att plugga på distans, det är mindre förväntningar angående klädsel, umgänge etc, vi behöver bara göra skolarbetet, inget annat. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

MOTIVERINGAR FRÅN ELEVER SOM ANGER ATT DET INTE SPELAR NÅGON ROLL

24 procent av eleverna svarar att det spelar ingen roll om de studerar på distans eller går tillbaka till den vanliga skoldagen.

I analysen av motiveringarna framkommer inga nya teman än de som beskrivits ovan. Motiveringarna är blandning av för- och nackdelar som ligger i linje med de presenterade teman ovan. De elever som svarat "spelar ingen roll" menar att både gå i skolan som vanligt och att studera på distans har sina fördelar respektive nackdelar. Ett exempel är en elev som menar att hen saknar de sociala dimensionerna, men samtidigt att det blir mer skolarbete gjort hemma.

Den sociala biten är jobbigast men själva skolarbetet fungerar bra och får mer gjort hemma. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Flertalet av eleverna gör liknande kommentarer om att det fungerar bra att studera hemma men att de saknar sina kamrater. Det förekommer också en del självreflektioner kring vilken betydelse kamraterna har i relation till skolarbetet. En elev skriver:

Det är givetvis lite surt att inte hänga med kompisar i skolan, men man kan ju ses nån gång ibland ändå. Dessutom tror jag att man får ut mer utav skoltiden ifall man inte blir störd av kompisar, och att man uppskattar tiden med dem mer ifall man inte ser dem hela tiden. ELEV, FÖRSTA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

Vidare finns det i materialet kombinationer där eleverna lyfter fram praktiska fördelar med att studera på distans men att de saknar det stöd från läraren som de får i ett fysiskt klassrum. Fördelarna kan handla om att inte behöva stressa iväg på morgonen och att inte behöva åka till skolan. En del av eleverna framhåller att de skulle föredra en blandning av närundervisning och distansundervisning:

Blanda det eller göra det valfritt. ELEV, FÖRSTA ÅRET, VILL INTE ANGE

Följande resonemang kring för- och nackdelar speglar flera av elevernas motiveringar till att det inte spelar någon roll om de läser på distans eller går i vanlig skola:

Det blir mer strukturerat i skolan men jag måste resa i två timmar varje dag för att ta mig dit och hem, tid som jag nu sparar och kan lägga på mig själv. Men hemma blir det mindre hets kring vad man har på sig och så men det är svårare med grupparbeten och visa i praktiska kurser (som idrott) vad man kan. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

Ett fåtal elever som svarat att det inte spelar någon roll tar tydlig utgångspunkt i den rådande situationen. De studerar på distans för de måste och för att de vill bidra till att förhindra smittspridningen.

Det absolut viktigaste för mig är att hindra smittspridningen och att alla ska få vara friska. ELEV, ANDRA ÅRET, HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE

SAMMANFATTNING AV ELEVERNAS MOTIVERINGAR

Att kunna fokusera på skolarbetet är viktigt för att kunna få något gjort och för att lära sig något. Utifrån elevernas motiveringar av sina val kan vi konstatera att fokus på skolarbetet är

något som de – oavsett om de föredrar att gå tillbaka till skolan eller skulle vilja fortsätta läsa på distans – ser som en viktig aspekt. Elever som svarar att de vill tillbaka till skolan anger att de har svårt att fokusera och få något gjort när de studerar på distans. De elever som vill fortsätta studera på distans menar att de har de lättare att fokusera på studierna när de kan studera i hemmet. Flera anger också att det är lugnare att studera på distans än att i ett klassrum som kan upplevas som stökigt.

Vi kan också konstatera att den psykiska hälsan framträder i elevernas motiveringar oavsett vad eleverna föredrar. De som föredrar att läsa på distans menar att de mår bättre, känner mindre stress och att de får mer tid för skolarbetet när studierna sker via distans. De som vill gå tillbaka till skolan känner sig stressade då de upplever att de har halkat efter i skolarbetet och att de saknar gemenskapen med sin klass och sina lärare.

Det är tydligt att den sociala dimensionen är en viktig parameter för de elever som föredrar att gå tillbaka till skolan. Av de som svarat att de vill gå tillbaka till skolan anger de flesta att de saknar sina klasskompisar och möjligheten att ställa snabba, enkla frågor till läraren i ett klassrum. Samtidigt motiverar några elever att de vill fortsätta läsa på distans med att de slipper sina klasskompisar och den sociala gemenskapen.

Att en del elever inte trivs i skolan på grund av att de förväntas se ut eller klä sig på ett visst sätt och att de av den anledningen anser att det är skönt att slippa skolan är en fråga som behöver belysas vidare och arbetas med. Kommentaren ovan (s. 39) som är skriven av en elev som går första året vittnar om de höga förväntningar som eleverna upplever att det finns på dem i dag. Om just elever som går första året har liknande upplevelser är en viktig fråga att följa upp.

Även om majoriteten av eleverna anger att de vill gå tillbaka till skolan (se figur 33) är deras motiveringar delvis motsägelsefulla i relation till det alternativ de valt. Bland dem som angett att de föredrar att gå tillbaka till sin vanliga skolvardag, och motiverat det, framträder en komplicerad bild där de beskriver såväl fördelar som nackdelar med sin skolvardag. Detta gäller även de som valt alternativet “fortsätta läsa på distans”, där många skriver att de gärna ser en blandning av såväl när- som distansundervisning. Det är i stort sett ingen skillnad mellan killar och tjejer vad de föredrar däremot skiljer det sig något mellan programmen och årskurser. Teorna och de elever som går högskoleförberedande program uppger att de i större utsträckning vill gå tillbaka till sin vanliga skolvardag.

DISKUSSION

När enkäten genomfördes hade eleverna studerat mellan fem och åtta veckor på distans, beroende på när de fyllde i enkäten. Deras erfarenheter av distansstudier kan sägas vara begränsad samtidigt som vi vet att lärarna har haft ett stort arbete med att ställa om sin undervisning. Nedan kommer resultaten att diskuteras dels utifrån undervisningen och lärarrollen (figurer 1–13), och dels utifrån elevernas upplevelser av sin egen roll och sociala situation (figurer 14–29).

UNDERVISNINGEN OCH LÄRARROLLEN

Utifrån analysen kommer vi avslutningsvis att lyfta fram och diskutera tre aspekter som lyfts av eleverna, och som behöver utvecklas vidare för att utveckla ett gynnsamt distansundervisningsklimat som ger goda förutsättningar för lärande. Dessa tre aspekter baseras på elevernas upplevelse av vad som fungerat väl och vad som behöver utvecklas. De tre aspekterna är:

- 1) etablera tydliga kommunikationskanaler för elever att komma i kontakt med läraren,
- 2) ge möjligheter till diskussion och samarbete
- 3) skapa struktur och tydliggör förväntningar

KOMMUNIKATIONSKANALER

Eleverna upplever att det är svårare att nå sina lärare när undervisningen sker på distans (se figur 1). De anser även att lärarna inte är lika lyhörda och närvarande som när de går i skolan som vanligt (se figur 5). I skolan upplever eleverna att det är mycket lättare att få kontakt med lärarna. Det som är mest anmärkningsvärt

är att fem gånger fler elever anger att de anser att de inte kan nå sin lärare när undervisningen sker på distans. Tio procent upplever inte att lärarna är närvarande och lyhörda på distans, vilket är mer än dubbelt så många som de som tycker detsamma i vanliga fall (figur 5).

Att etablera tydliga kommunikationsvägar där eleverna kan komma i kontakt med läraren är viktigt. Resultatet pekar på att eleverna inte riktigt vet hur de ska kontakta läraren om de behöver stöd. Vidare visar resultaten att det kan finnas anledning att undersöka hur eleverna upplever stödet från läraren utifrån ett genusperspektiv. Killar anser oftare än tjejer att lärarna är nåbara (se figur 2). Frågor som bör undersökas vidare och utvecklas är hur läraren kommunicerar, på vilket sätt och hur hen är nåbar för eleverna samt vilka förväntningar eleverna har på lärarna om när de bör vara tillgängliga (se figur 1, 5 och 31). Att ta upp detta till diskussion i arbetslaget kan vara ett sätt att gemensamt komma överens om och diskutera hur nåbara lärare ska vara och vad det betyder att “vara nåbar” när eleverna behöver stöd. Det kan vara så att elevernas förväntningar på att läraren ska svara på en gång är högre när undervisningen sker på distans.

Eleven känner sig i högre utsträckning ensam på distans, och tjejer känner sig mer ensamma än killar (se figur 14). Arbeta strukturerat med att etablera hur kommunikationen ska ske inom såväl elevgruppen, mellan lärare och elev som övergripande på hela skolan. Vilka tider kommer läraren att vara anträffbar, på vilket sätt, via chatt, videolänk, e-post och så vidare. Att använda autosvar är ett annat sätt att meddela sig att det kan dröja med svar. Vilka alternativa forum och kommunikationssätt

finns om eleven inte får tag på läraren? Resultatet visar även att eleverna upplever att de inte stöttar varandra lika mycket på distans som när de går i skolan (se figur 17, se även *Avsaknad av gemenskap*). Går det att skapa ytterligare kommunikationskanaler där eleverna kan ta stöd av varandra om frågor uppstår?

Detta behov framkommer även i Grönlunds studie där rektorer lyfter fram svårigheter i lärar-elev-kontakter under vårens distansundervisning (Grönlund, 2020). Frågan bör därför inte bara diskuteras i lärarlaget utan också hanteras på ledningsnivå för att skapa ett gemensamt förhållningssätt.

DISKUSSION OCH SAMARBETE

Resultaten pekar på att när undervisningen sker på distans upplever eleverna att det är svårare för läraren att kontrollera och skapa ett gynnsamt klimat för diskussion och samarbete (se figur 6 och 22). På frågan om eleverna uppfattar att läraren har kontroll när de diskuterar i klassrummet är det fler än i frågorna om närbarhet och uppmuntran som svarar "vet ej". Många väljer också mittenalternativet "håller delvis med". Detta skulle kunna tyda på att det är svårt för eleverna att bedöma lärarnas arbete, att det varierar mycket mellan lärare, ämne och lektionssituationer.

Vidare kan det vara så att eleverna inte diskuterar i någon större omfattning när undervisningen sker på distans och därför har svårt att uttala sig. De elever som går tredje året upplever i högre grad att lärarna inte har kontroll på diskussionen. Skillnaderna är inte så stora men kan indikera att de äldre eleverna är mer vana vid att ha goda diskussioner i klassrummet samt att det är viktigare för de som går sista terminen i gymnasieskolan, då de vill få möjlighet att visa vad de kan under diskussionerna. Killarna tenderar att vara mer positiva, det vill säga att de upplever

i högre grad att lärarna har kontroll (se figur 7) samt att de upplever att samarbete uppmuntras (se figur 24). Det samma gäller frågan om grupparbete, det vill säga, att eleverna upplever att grupparbeten inte fungerar lika bra på distans som i skolan (figur 28).

Att skapa goda förutsättningar för lärande innebär bland annat att samtala och diskutera sina erfarenheter och kunskaper med varandra. I diskussion och samtal får eleven syn på sina kunskaper och kan värdera dessa vilket skapar förutsättningar för kunskapsutveckling. Om eleverna upplever att diskussioner och samarbeten inte fungerar och blir mer oorganiserade när undervisningen sker på distans behövs åtgärder. Dels behöver skolledningen och lärare se över de digitala lärresurser som används för att säkerställa att de stöttar kommunikation och dialog mellan eleverna och elever och lärare på olika sätt. Det gäller såväl asynkron som synkron kommunikation samt skriftlig, muntlig och videokommunikation. Dels behöver didaktiska metoder utvecklas för att stötta eleverna i att diskutera och samarbeta via digitala kanaler. Likväl som trygghet i klassrummet är en förutsättning för diskussion behöver tryggheten skapas i gruppen även när undervisningen sker på distans. Även om eleverna känner varandra menar eleverna som svarat på enkäten att det är svårt att komma till tals i ett videokonferensmöte. Den trygghet som de känner i klassrummet verkar inte "översättas" eller finnas kvar i lika hög utsträckning i den digitala lärmiljön. Ett sätt är att bryta upp gruppen ofta och i mindre konstellationer samt att skapa övningar för att etablera trygghet. Som stöd i detta arbete kan Salmons femstegsmodell¹⁷ användas som ett ramverk. Även om vi ser att eleverna upplever dessa svårigheter framkommer det i materialet elever som anser att de känner en ökad trygghet med distansstudier och uppger att de inte trivs i sin skolmiljö.

---

17 <https://www.gilysalmon.com/five-stage-model.html>

STRUKTUR OCH TYDLIGA FÖRVÄNTNINGAR

Vad som kan konstateras är att eleverna upplever att lärarna är strukturerade och organiserade såväl på distans som i den vanliga skolan (se figur 8). När det gäller tydligheten kring lärarnas förväntningar på eleverna ser det något annorlunda ut (figur 9). Nästan 60 procent håller helt eller i hög grad med om att förväntningarna på dem är tydliga baserat på erfarenheter av att gå i gymnasieskolan som helhet. När frågan däremot handlar om erfarenheterna av studier på distans sjunker andelen till 49 procent. Resultatet visar dock att de elever som går på yrkes- och introduktionsprogram i högre grad upplever att förväntningarna är tydliga (se figur 11). Killarna är över lag mer positiva än tjejerna gällande lärarens tydlighet gällande förväntningar (se figur 10).

Att eleverna upplever att förväntningarna på dem är otydliga på distans kan kopplas till att de inte kan läsa av lärarens kroppsspråk eller kan ställa de mindre frågorna kring uppgifter som de kanske skulle gjort om de varit i ett klassrum. Att enbart verbalt kommunicera förväntningar kan vara svårt och utmanande utan att ha andra redskap såsom kroppen att kommunicera vad som är centralt och perifert. På det sättet kan man säga att lärarens kommunikationsmöjligheter reduceras. Å andra sidan finns andra redskap såsom till exempel att använda videoinspelningar för att visa på eller förklara vad som förväntas av eleverna.

ELEVERNAS UPPLEVELSE OM SIN EGEN ROLL OCH SOCIALA SITUATION

Elevernas upplevelser av att läsa på distans är mångfacetterade. Det är tydligt att eleverna, om de fick välja, skulle vilja gå tillbaka till sin vanliga skolvardag (se figur 33). Analysen av elevernas motiveringar visar dock på en mer nyanserad bild där eleverna lyfter fram både fördelar och nackdelar. Nedan kommer tre aspekter att diskuteras:

- 1) avsaknad av gemenskap
- 2) upplevelse av skolarbetet
- 3) brist på resurser.

AVSAKNAD AV GEMENSKAP

Utifrån resultatet kan vi konstatera att eleverna känt sig ensamma under vårens distansundervisning (se även Skolinspektionen, 2020). Tjejer, speciellt de elever som går tredje året, har känt sig mest ensamma (se figurerna 14–16). Att eleverna känner sig ensamma kan i lika hög grad bero på den rådande situationen som på att de läser på distans. Under våren har de varken kunnat träna eller ägna sig åt sina fritidsaktiviteter eller träffa nära och kära som de brukar, vilket kan ha bidragit till en känsla av ensamhet (se figur 20).

En del elever menar också att de saknar stödet från sina klasskamrater och den gemenskap som klassen har när de ses i skolan. I elevernas motiveringar kan vi skönja att de saknar småprat på rasten med sina kompisar eller att sitta bredvid varandra i klassrummet och då lättare kunna ställa en fråga till kompiserna. Att ta kontakt via en chatt eller liknande synkron kanal verkar inte vara lika använt bland eleverna när de studerar på distans. Vi vet heller inte i vilket utsträckning läraren ställer frågor till eleverna under lektionen för att se hur det går eller om de behöver hjälp.

Erfarenheter från distansundervisning visar att läraren behöver ta kontakt med eleverna snarare än att vänta på att eleverna ska ta kontakt om de behöver hjälp (Hilli & Åkerfeldt, 2020). De behöver skapa utrymme för eleverna att ställa de där "småfrågorna" som de inte ställer i den stora gruppen. En del elever upplever att de endast interagerar med ett digitalt system vilket gör att de känner sig till stor del utelämnade till att söka svar själva. Att ge muntlig inspelad feedback kan vara ett sätt att stärka känslan av närvaro och stärka gemenskapen (se Kim et al., 2016; Delmas, 2017). Läraren behöver också vara mer aktiv när undervisningen sker på distans. Att snabbt kunna svara på e-post och uppmuntra eleverna att ställa frågor. Enligt Skolinspektionens delrapport (2020) tycks skolor inte i någon

större utsträckning diskutera hur ensamheten ska kunna brytas för eleverna. Enligt rapporten är, enligt rektorerna, en av de största utmaningarna att skapa gemenskap på distans och bryta isoleringen. I delrapporten ges några exempel på sociala aktiviteter som anordnats för eleverna. Ett exempel är "onsdagspromenad" där eleverna filmar promenaden som sedan delas (Skolin-spektionen, 2020, s. 27).

Frågan om eleverna upplever att de respekterar varandra skiljer sig inte nämnvärt mycket åt mellan att gå i skolan och att läsa på distans. Vi ser heller ingen skillnad mellan tjejer och killar. Vad som bör uppmärksammas är att de elever som går introduktionsprogrammet upplever att de respekterar varandra mindre när undervisningen sker på distans (se figur 19). Vad detta kan bero på vet vi inte men det bör undersökas närmare. Det kan bero på att om undervisningen sker skriftligt kan eleverna ha svårt med språket och att uttrycka sig. Utan att kunna förklara och använda gester eller röstens språkmelodi kan det skriftliga språket vara en utmaning för elever som går introduktionsprogrammet. Vad som skulle vara intressant att undersöka vidare är om eleverna kommunicerar med sina kompisar via andra kanaler under lektionstid och i så fall på vilket sätt.

ELEVERNAS UPPELVELSER AV SKOLARBETET

Som figur 27 visar uppfattar eleverna att de får lite mindre skolarbete gjort när undervisningen sker via distans. Vad som kan uppmärksammas är att det inte är många elever som har en stark uppfattning om att de får mer gjort i skolan som vanligt. Således går det inte att ge ett tydligt svar på i vilken undervisningsform eleverna uppfattar att de får mest skolarbete gjort.

I elevernas motiveringar går det att skönja en mer nyanserad bild kring elevernas upplevelser av skolarbetet. De elever som vill gå tillbaka till skolvardagen menar att de i första hand saknar sina kompisar och i andra hand har svårt att fokusera och få något skolarbete gjort. De elever

som vill fortsätta läsa på distans motiverar även de sina svar med att de kan fokusera bättre, fast omvänt – det vill säga de får mer studiero i hemmet och därmed mer skolarbete gjort. Elever som anser att de kan fokusera på skolarbetet när de är hemma menar att de får mer tid över för skolarbetet eftersom de inte behöver resa till skolan, de slipper allt stök i klassrummet och de menar att lektionen kommer igång direkt utan att läraren behöver säga åt eleverna att vara tysta. De anser även att de tar ett ökat ansvar för sina studier, vilket de tycker anser är en viktig förmåga och som de har nytta av i kommande studier inom högre utbildning och arbetsliv.

Liknande mönster – att eleverna upplever att de fokuserar bättre när studierna bedrivs på distans – återfinns i elevernas svar på frågan vilka möjligheter eleverna ser med att läsa på distans (se figur 32).

Elever som uppger att de har svårt att fokusera när de läser på distans menar att de känner sig omotiverade och har svårt att komma igång med skolarbetet. Svårigheter med att få rutiner och struktur i sin vardag, vilket gör att allt flyter ihop, anges också som skäl.

Frågan om fokus och hur elever upplever var och på vilket sätt de får skolarbetet gjort är intressant utifrån flera aspekter och det finns all anledning att undersöka frågan vidare då resultatet pekar på att flertalet av eleverna har svårt att fokusera på skolarbetet såväl i skolan som när de läser på distans.

BRIST PÅ RESURSER

De elever som går praktiska linjer och yrkesprogram uppger att de saknar de praktiska momenten som blir omöjliga att genomföra på distans. De kan vara avsaknad av specifik utrustning, lokaler eller moment som behöver genomföras tillsammans med andra personer såsom repetition av musikal eller dans. Det är förvånansvärt få elever som nämner att tekniken inte fungerar eller att tekniken utgör ett hinder. Ett fåtal elever nämner att deras lärare inte har den digitala kompetens som krävs för att undervisa på distans.

AVSLUTANDE KOMMENTARER

Eleverna målar upp en komplex bild där de å ena sidan ser stora möjligheter med att läsa på distans men å andra sidan föredrar att gå tillbaka till sin vanliga skolvardag. Exempelvis finns såväl motiveringar som talar för närundervisning som för distansundervisning oavsett vad de har svarat att de föredrar. Det är viktigt att ha i åtanke att den period av distansundervisning som eleverna refererar till och beskriver i sina svar har ägt rum under en pandemi som inneburit flera olika begränsningar i det sociala livet som inte har med undervisningen i sig att göra. Det är rimligt att anta att elevernas upplevelser av deras sociala umgänge skulle påverkas mindre av distansundervisning om den bedrivits under i en övrigt normal samhällssituation.

Nedan presenteras frågor som utifrån resultatet framstår som särskilt intressanta att undersöka vidare samt några avslutande reflektioner om hur vi kan gå vidare.

Hur kan elevernas motivation till studier öka?

Det finns likheter mellan den undersökning Sveriges elevkårer (2020) genomfört och föreliggande undersökning, bland annat att gymnasieeleverna upplever en ökad arbetsbörda och en bristande motivation när de studerar på distans. Vad som kan vara intressant att undersöka vidare är faktorer som påverkar elevernas motivationen till sina studier när undervisningen sker på distans.

Hur får eleverna förutsättningar att hitta rutiner och struktur i skolarbetet?

Något som vi särskilt skulle vilja lyfta fram är elevernas kommentarer kring att de saknar rutiner och struktur för sin vardag när de

studerar på distans och därför har svårt att skilja mellan fritid och arbete. Detta är en fråga som bör belysas vidare, inte minst med tanke på att många i sitt kommande yrkesliv troligen kommer att, åtminstone delvis, arbeta på distans. Att ha strategier för att kunna skilja mellan arbete och fritid är en viktig förutsättning för att finna balans mellan vila och arbete. Sådana metareflektioner kring organisering av sitt arbete är viktiga oavsett distans- eller närundervisning och bör undersökas vidare.

Hur kan samarbete organiseras?

Det finns ytterligare frågor att följa upp och aspekter som kräver fördjupad analys. Till exempel skulle det vara intressant att undersöka närmare om det samarbete som eleverna refererar till i sina svar är organiserat av läraren i form av grupparbeten eller liknande, eller om det sker på elevernas eget initiativ och kanske handlar om att man hjälps åt med uppgifter. Skiljer sig fördelningen av dessa olika typer av samarbete åt mellan de två formerna av undervisning? Hur påverkas samarbetet av de olika slags digitala plattformar och verktyg som står till buds?

Hur kan vi gå vidare?

Gymnasieelever ser ökade möjligheter att få ta ansvar för och skapa och organisera sina studier på de sätt de önskar när studierna bedrivs på distans. Oftast kopplar eleverna ihop det med sitt kommande yrkesliv eller studier inom högre utbildning. Dessa förmågor tränas även i en närundervisningssituation, men när förmågan att ta ansvar blir central, i skarpt läge (vilket kan sägas ha skett i och med distansundervisningen),

kan vi konstatera att en del elever klarar av ansvaret mycket väl medan det för andra blir en svårighet som gör att de upplever att de har svårt att klara av sina studier. Att ta ansvar, kunna organisera sin tid och fokusera på sina studier är viktiga förmågor som alla elever borde få ökad möjlighet att utveckla. Det betyder att de elever som har svårt med detta behöver få stöd i såväl när- som distansundervisning.

En del elever som svarat att det inte spelar någon roll om de studerar på distans eller går i skolan som vanligt har skrivit fram resonemang som speglar att distansundervisning kan användas på flera sätt men också att vissa delar av undervisningen bör ske i skolan. Det kan handla om praktiska ämnen som är svåra att genomföra på distans, och om en avsaknad av sociala kontakter och gemenskap i skolan. Att vidare undersöka kvalitativa aspekter i närundervisning såväl som i distansundervisning blir en angelägen uppgift framöver. Det är också viktigt att dra lärdom av de erfarenheter som elever och lärare har gjort, som ett underlag i arbetet med att höja kvaliteten på *all* undervisning, oavsett om den sker i det vanliga klassrummet eller på distans.

Att jämföra distans- och närundervisning på det sätt som gjorts i föreliggande studie kan ifrågasättas utifrån resonemanget ovan. Distans- och närundervisning bör inte ställas mot varandra utan ses som komplementär form. Om närundervisning ses som normen kommer distansundervisningen ses som ett problem och en utmaning. Därför behöver båda formerna av undervisning ses i ljuset av vad de erbjuder, snarare än att närundervisningen ska digitaliseras "som den är" eller att distans används som

nödlösning när det av något skäl inte går att ses fysiskt. För att fungera såväl i det vanliga klassrummet som på distans behöver när- och distansundervisning ses som likvärdiga former där hänsyn tas till aspekter som elevsammansättning, ålder på elever, ämne och så vidare.

Elevernas upplevelser av vårens distansundervisning belyser i mångt och mycket detta; många uttrycker i sina motiveringar att det inte borde vara antingen eller, utan både och. De erfarenheter som både elever och lärare har gjort under våren kommer att få betydelse för den fortsatta diskussionen om lärande och undervisning. I dag har vi ett regelverk som inte gör det möjligt för gymnasieskolor att undervisa i en blandad miljö, det vill säga både när- och distansundervisning. Vår förhoppning är att formerna för undervisningen bestäms utifrån syfte med undervisningen och individuella behov. I dag är formen redan bestämd, undervisningen ska ske fysiskt på plats. I och med vårens distansundervisning har såväl lärare som elever och skolledare fått erfarenhet av undervisning på distans och uppmärksammat såväl fördelar som nackdelar. Vår förhoppning är att det på sikt kommer att leda till ändringar i regelverket kring distansundervisning för såväl grund- som gymnasieskolan.

Ovanstående resonemang har haft distansundervisningsklimatet i fokus. Avslutningsvis kan vi dock konstatera att även klimatet i närundervisning kan behöva undersökas närmare. Det finns all anledning att relatera elevernas svar till andra undersökningar som gjorts gällande klassrumsklimat. Även om resultatet visar att klimatet är mer gynnsamt i närundervisningen finns det utrymme för förbättring och utveckling även där.

MER INFORMATION

Läs mer om FoU-programmet **Digitala lärmiljöer – likvärdig utbildning med fjärr- och distansundervisning** på <https://www.ifous.se/digitala-larmiljoer-likvardig-utbildning-med-fjarr-och-distansundervisning/>

REFERENSLISTA

- Delmas, P. M. (2017). Using VoiceThread to Create Community in Online Learning. *TechTrends*, 61(6), ss. 595–602. doi: 10.1007/s11528-017-0195-z
- Garrison, D. R. & Akyol, Z. (2013). The Community of Inquiry Theoretical Framework. I M. G. Moore (Red.), *Handbook of Distance Education. Third Edition*, (s. 104–123). Routledge: New York.
- Granbom, M. (2020). Så förändrades elevers uppfattning av skolan under distansstudierna orsakade av Covid-19. *Skolporten, Undervisning, lärande och ledarskap*, 8/2020, ss. 1–24.
- Grönlund, Å. (2020). *Skolans fjärrundervisning under Coronapandemin 2020 – utmaningar, resultat och framtidsutsikter*.
- Hilli, C. & Åkerfeldt, A. (2020). Redesigning distance courses to support social and teaching presence in adult and upper secondary education. *Education in the North*, 27(2) ss. 38–55.
- Internetstiftelsen. (2020). *Svenskarna och internet 2020*. <https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2020/12/internetstiftelsen-svenskarna-och-internet-2020.pdf>
- Kaufmann, R., Sellnow, D. & Brandi N. Frisby (2016). The development and validation of the online learning climate scale (OLCS), *Communication Education*, 65:3, 307–321, DOI: 10.1080/03634523.2015.1101778
- Kim, J., Song, H. & Luo, W. (2016). Broadening the understanding of social presence: Implications and contributions to the mediated communication and online education. *Computers in Human Behavior*, 65, ss. 672–679. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.07.009>
- Lowenthal, P.R. (2009). *Social presence. Encyclopedia of distance and online learning* (2nd ed). P. Rogers, G. Berg, J. Boettcher, C. Howard, L. Justice, & K. Schenk (Eds.), Information Science Reference.
- Mykota, D. B. (2015). *A replication study on the multi-dimensionality of online social presence*, TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology, 14(1), pp. 11–18.
- Niemi, H. M. & Kousa, P. (2020). A Case Study of Students' and Teachers' Perceptions in a Finnish High School during the COVID Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), pp. 352–369. doi: 10.46328/ijtes.v4i4.167.
- Sveriges elevkårer. (2020). *Gymnasieelevers upplevelser av distansundervisning under coronakrisen. Undersökning bland Sveriges Elevkårers medlemmar april 2020*. <https://sverigeselevkarer.se/media/1860/undersokning-gymnasieelevers-distansundervisning-under-coronakris-2020.pdf>

BILAGA: FRÅGORNA SOM STÄLLEDES I ENKÄTEN

I enkäten fick eleverna först alla frågor i del 1–3 om hur de uppfattar det att studera i skolan som vanligt och sedan samma frågor igen, men nu om att studera på distans. Slutligen fick de möjlighet att svara på de öppna frågorna i del 4.

DEL 1

När jag går i SKOLAN SOM VANLIGT uppfattar jag att mina lärare:

När jag studerar på DISTANS uppfattar jag att mina lärare:

- ... är nåbara när jag behöver stöd
- ... är uppmuntrande
- ... stöttande
- ... har kontroll om vi diskuterar i klassrummet
- ... som orättvisa
- ... som engagerade i kursen
- ... som engagerande i mina klasskamrater
- ... som organiserade
- ... som ansvarstagande personer
- ... som öppna personer (delar med sig av sin person och erfarenheter)

DEL 2

När jag GÅR I SKOLAN uppfattar jag det som att:

När jag studerar på DISTANS uppfattar jag det som att:

- ... jag är väldigt ensam
- ... vi i klassen stöttar varandra
- ... respekterar varandra
- ... alla umgås med varandra
- ... ingen umgås med någon

- ... vi samarbetar med varandra
- ... kurserna på det stora hela är uppmuntrande
- ... grupparbeten oftast fungerar bra
- ... jag får mycket skolarbete gjort

DEL 3

Baserat på mina erfarenheter av att gå i gymnasieskolan upplever jag att:

Baserat på mina erfarenheter av att studera på distans upplever jag att:

- ... lärarna är närvarande och lyhörd
- ... förväntningar på mig har varit tydliga i de kurser jag gått
- ... överlag att instruktioner för uppgifterna är tydliga
- ... instruktioner för vilka resurser som vi ska använda oftast är tydliga
- ... samarbete uppmuntras i det stora hela

DEL 4 – ÖPPNA FRÅGOR

- ★ Vad upplever du är svårast med att läsa på distans?
- ★ Vad upplever du att det skapar för möjligheter att läsa på distans?
- ★ Har du en miljö där du kan sitta och jobba i hemmet? Beskriv var och hur du jobbar med skolarbetet.
- ★ Vad skulle du föredra:
  - ... att fortsätta läsa på distans
  - ... gå tillbaka till min vanliga skoldag
  - ... spelar ingen roll
- ★ Motivera gärna ditt svar på frågan ovan
- ★ Om du har något annat som du skulle vilja dela med dig av skriv det här:

Ifous – Innovation, Forskning och Utveckling i Skola och förskola

är ett fristående forskningsinstitut som verkar för att skapa nytta för svensk skola och förskola. Vi gör det genom att stödja praktisknära forskning och konkret utvecklingsarbete där lärare och skolledare tar aktiv del i kunskapsbyggandet. Särskilt fokus läggs på utvecklingsområden som har stor betydelse för lärandet. Ifous vänder sig främst till skolhuvudmän samt organisationer med ett tydligt skolfokus, och drivs non-profit.

Ifous fokuserar är en analysfunktion som levererar konkret, saklig och användbar information om kunskapsläget inom ett avgränsat område med relevans för skolhuvudmannens ledning och utveckling av verksamheten. Syftet är stimulera till samtal och handling kring drift och utveckling i huvudmannens verksamhet och ge underlag för välgrundade beslut. Arbetet utförs på uppdrag av skolhuvudmän och utgår från tillgänglig statistik, forsknings- och granskningsresultat som fördjupas och sammanställs i en kort rapport. Målgruppen kan variera utifrån fokusområde men funna resultat relateras alltid till alla nivåer i huvudmannens verksamhet.

The logo for Ifous, featuring the word "ifous" in a lowercase, white, sans-serif font. A small yellow dot is positioned above the letter "i".

ifous